

DOXA

ZPRAVODAJ
KATOLICKÉ TEOLOGICKÉ FAKULTY
UNIVERZITY KARLOVY

ROČNÍK 3, ČÍSLO 2, 2016–2017

Čert

Obsah

EDITORIAL

Vojtěch Novotný / 1

FOCUS: ČERT

Jan Houkal: *O zlu a ďáblu* / 2

Václav Ventura – David Vopřada: *Zápas se Zlým* / 4

Milan Pech – Vojtěch Novotný: *S čertem letem světem* / 7

Jaroslav Med – Josef Bartoň: *Od ďábla k čertu v moderní české literatuře* / 10

ZA HRANICE

Andrea Huczmanová: *Vratislav* / 12

AKADEMICKÝ ŽIVOT: Exkurze / 13

ABSOLVENT

Anna Mátková – Lenka Makovcová Demartini: *O teologické četbě jako nevyčísitelné vášni* / 17

Stanislav Sousedík: *Stanislav ze Znojma* / 19

VZPOMÍNÁME

Aleš Opatrný: *Josef Hermach (29. 5. 1924 – 25. 12. 2002)* / 21

MINULOST A PŘÍTOMNOST

Ignác Antonín Hrdina: *Církevní fakulty na veřejnoprávních univerzitách* / 22

INFORMACE / 24

PUBLIKACE / 26

OBHÁJENÉ DISERTAČNÍ A RIGORÓZNÍ PRÁCE / 27

NADAČNÍ FOND ARNOŠTA Z PARDUBIC

Václav Malý: *Mějme na mysli dobro pražské teologické fakulty!* / 28

Stanislav Příbyl: *Výzva k modlitbě za fakultu* / 28

Doxa: zpravodaj Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy

Číslo a datum vydání: 2016–2017, roč. 3, č. 2, červen 2017

Vydavatel: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy

Redakce: prof. PhLic. Vojtěch Novotný, Th.D. (vedoucí redaktor); doc. PhDr. Josef Bartoň, Th.D.;

PhDr. Milan Pech, Ph.D.; PhDr. Radek Tichý, Ph.D., S.L.D.; David Vopřada, Dr.

Redakční kruh: ThLic. Marie Benáková; Mgr. et Mgr. Lenka Makovcová Demartini; Mgr. Alice Bartůšková;

Lic. iur. can. Eva Vybíralová

Adresa: Doxa, Thákurova 676/3, 16000 Praha 6, doxa@ktf.cuni.cz

Periodicita: 2x ročně

Grafická úprava: Vojtěch Nedbal podle grafické šablony Otakara Karlase

Tisk: Tiskárna Kleinwächter, Čajkovského 1511, 73801 Frýdek-Místek

Distribuce: KTF UK. Cena: zdarma.

Registrace: MK ČR E 21835; ISSN 2336-5706

Za text jednotlivých článků odpovídají autoři a jejich pohled nemusí vyjadřovat stanovisko KTF UK.

Redakce si vyhrazuje právo dodané rukopisy krátit.

© Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

výzkum české religiozity ISSP 2008 přinesl mj. tato zjištění: Necelá třetina Čechů věřila, že existuje osobní Bůh (11,3 % jednoznačně) a posmrtný život (9,5 % jednoznačně), který však jenom necelá čtvrtina respondentů vykládala pojmem nebe (8,5 % jednoznačně) a necelá pětina také pojmem peklo (6,4 % jednoznačně). Existenci pekla popíraly takřka dvě třetiny občanů České republiky. Dokonce i z těch, kdo se přihlásili ke křesťanství (cca 34 %), jen asi polovina věřila v posmrtnou existenci a spojovala si ji s nebem, pouze dvě pětiny s peklem. Mezi římskými katolíky věřilo v nebe 50,3 % respondentů a v peklo jenom 39,9 %.

Vizuální kultura z ďábla – tvora, který se definitivně a radikálně přiklonil ke zlu – učinila čerta hororů, reklam a pohádek. Klasický český pohádkový čert je sice spíše hloupý, v zásadě však jedná ďábelsky: svádí lidi k paktu s peklem a trestá zlé tím, že je do něj odnáší. Ten novější se v Boží přítomnosti přátelsky stýká s pozemšťany, nebešťany i anděly. Všichni jsou tu dobří i zlí současně, přestože v Ježíši Kristu „jest jasné ano“ a skrze něho má znít „i naše amen k slávě Boží“ (2 Kor 1,17–20). Jistě, v pohádce to lze mít za nadsázku a za zdravou relativizaci satana (i náboženského fundamentalismu), který sám sebe bere smrtelně vážně: pýcha mu bere smysl pro humor. Může to však být také výraz noetického a etického relativismu i mylného obrazu Boha, neboť určité pojetí jeho milosrdenství se vposled obejde bez „soudu“, jež je vykonán v Ukřižovaném (srov. Jan 12,31 atd.).

S těmito konstatováními kontrastuje skutečnost, že roste počet katolíků, jejichž duchovní život provází důraz na vyproštění z moci ďáblův prostřednictvím exorcismu, modliteb za osvobození, rozvázání, uzdravení paměti nebo rodových kořenů apod. Jak to, že se ďábel dere tak výrazně do popředí? Je to dáno oživením víry v to, že „Syn Boží se zjevil proto, aby zmařil činy ďáblův“ (1 Jan 3,8)? Nebo jde spíše o projev pocitu, že je lidská existence ovlivňována přesažnými silami, jež je třeba opanovat? Nezapomeňme, že přibližně polovina Čechů nemá problém stvrdit účinky magie a astrologie! Anebo je tu souvislost s počtem osob psychicky nestabilních? Musíme pečlivě rozlišovat!

Jedno je jisté: křesťan není vůči existenci a působení ďábla nevšímavý a ví, že musí být bdělý (1 Petr 5,8), především však vyznává, že „Ježíš je Pán“ (1 Kor 12,3), a nenechá se proto zlem uhranout tak, že by přestal věnovat svou pozornost Trojjedinému a péči o bližní. Odtud schopnost, kterou Duch dává svatým. Ti sice s „nepřítelem lidské přirozenosti“ (sv. Ignác z Loyoly) zápolí, současně ho však neberou tragicky vážně (sv. Filip Neri). Odmítnutí zla je rubem jejich nerozděleného přimknutí ke Kristu. A protože Ježíš je vtělený *Logos tui Theú*, jejich duchovní život se neobejde bez teologie v širším i užším slova smyslu. Totéž platí i o nás. Z pastoračního hlediska je proto především zapotřebí nezkrácená zvěst evangelia.

Vedeni těmito úvahami, rozhodli jsme se věnovat Focus tématu „Čert“. Ostatní rubriky představují různé aspekty působení fakulty.

To vše je míněno jako pozvání podobné tomu, jež vyslovil apoštol: „Co jsme viděli a slyšeli, zvěstujeme i vám, abyste se spolu s námi podíleli na společenství, které máme s Otcem a s jeho Synem Ježíšem Kristem“ (1 Jan 1,3).

Vojtěch Novotný, *vedoucí redaktor*

O zlu a ďáblu

JAN HOUKAL

ThLic. Jan Houkal, Th.D.
(*1974)
dogmatická teologie, kněz

*Existenci ďábla
nám trvale připomíná
celé Písmo i Tradice,
a to jsou přece
prameny
Božího zjevení.*

O existenci zla ve světě, ať už je definujeme jako absenci nějakého náležitého dobra či jakkoli jinak, asi nemůže být pochyb. Každý člověk se se zlem setkává, nějak je – více nebo méně – také zakouší a bohužel je i jeho součástí, jeho aktérem. Zlo se nikomu z nás nevyhne, a tudíž i snaha o jeho reflexi je součástí našeho smýšlení. Nejsme pochopitelně první, kteří si to uvědomují, podobná zkušenost provází lidstvo od jeho prvopočátků. Proto není divu, že člověk se od nepaměti také ptá po původu a důvodu toho, co prožívá a poznává jako zlé.

V jednotlivých filosofických a náboženských systémech najdeme různé odpovědi: od představy, že počátkem zla je nějaké spiknutí bohů či nebeských duchů, za což je pak potrestán celý svět, přes úvahy, že dobré dílo stvoření pokazil tajemný zlý demiurg ne úplně jasného původu, který se na samém počátku stvoření vetřel do jeho běhu a vnesl do něj zlo a utrpení, až po přesvědčení, že původcem všeho zla je prostě hmotný svět jako takový, neboť hmota se stává vězením ducha. Všem těmto vizím je společné, že vnímají zlo jako něco nepatřičného a vlastně provizorního. Jistěže, byly a jsou i systémy, které chápou zlo jako nedílnou součást světa a jeho běh pak jako odvěký boj dobra a zla jakožto dvou rovnocenných protikladných základů bytí. Nicméně mnohem častější je přesvědčení, že dobro je přece jen silnější a musí nakonec zvítězit. A právě tato intuice, vycházející z vědomí, že Bůh Stvořitel je zároveň i Nejvyšším Dobrem, je správná. Jenže kdo nebo co je tedy původcem zla? Ještě než se pro odpověď zahledíme do Písma a Tradice, je možná dobré si ujasnit, jakého zla vlastně hledáme původce. Není totiž zlo jako zlo. To, co je zlem pouze „fyzickým“, jako jsou nemoci, smrt těla, přírodní katastrofy a podobně, můžeme totiž klidně chápat jako součást nedokonalosti, a tedy i „poruchovosti“ stvoření. Bůh prostě stvořil takový svět, jehož součástí je i pomíjivost. U tohoto typu zla nějakého původce snad ani hledat nemusíme, vyplývá prostě z řádu stvoření. Zlo, jehož původce hledáme, je zlo mravní. I to sice může mít, a často i má, za důsledek i zlo fyzické, nicméně jako takové není součástí stvoření. Je něčím nepatřičným, je výsledkem zvráceného rozhodnutí rozumem a vůlí obdařených bytostí, které jediné jsou něčeho takového (rozhodnutí proti Božímu řádu stvoření) schopny. Každý člověk tento sklon k mravnímu zlu – tedy schopnost (ba až jakousi nutnost) hřešit – v sobě zakouší a více nebo méně jí také podléhá. Nicméně s touto zkušeností jde ruku v ruce i vědomí, že sklon a impulsy ke zlu porušujícímu dobrý mravní řád jsou i v jeho případě něčím nepatřičným, něčím, co by nemělo být a co mu není vlastní. Jsou jakousi nákazou, která jako taková nevznikla v člověku, nýbrž musela přijít odjinud, i když to byl člověk, který se nakazit nechal a „nemoc hříšnosti“ přijal za svou.

Původce této nákazy a z ní plynoucí porušenosti lidské přirozenosti už biblická tradice nazvala „ďáblem“ („roztrhačem“ či „odhazovačem“ od Boha), anebo také „satanem“ („nepřítelem“). Dostává pak i mnohá jiná jména, vlastní či obrazná, ale tato dvě jej vystihují asi nejlépe. Už Písmo svaté sice hovoří o jeho původu – ďábel je padlým andělem (srov. Jud 6) –, ale nedává odpověď, v čem jeho vzpoura spočívala. Takové odpovědi najdeme až v pozdním judaismu a pak v křesťanské apokryfní či filosoficko-teologické tradici. Jednotlivé odpovědi se různí, ale společným základem je vždy přesvědčení o nějaké prvotní neposlušnosti a touze po něčem ještě lepším, než bylo onomu andělovi (či oněm andělům) jeho (jejich) stvořeností určeno. Není tedy až tak důležité, zda prvotní neposlušnost spočívala v odmítnutí

Rafael Santi, Archanděl Michael, 1508,
Louvre, Paříž
(Wikipedia Commons)

poslání být slávou Boží a sloužit jako Boží „posel“ lidem (tak například židovská apokryfní tradice), anebo zda spočívala v touze nižších duchovních kůrů, andělů a archandělů, být ve vyšších sférách, totiž cherubínských či serafínských (tak například platonizující křesťanská reflexe), anebo v něčem úplně jiném. A také není podstatné, zda k tomu došlo již v okamžiku stvoření anděla (jakožto čiré formy), anebo o něco „později“ (má-li nějakou duchovní matérii). Podstatné je, že to byl právě tvor, padlý anděl, který vnesl do světa neposlušnost Bohu, mravní zlo, že k neposlušnosti na úsvitu lidských dějin svedl i člověka, který se svěst nechal, a že se o to snaží stále, a tak dává už tak porušené (zlem nakažené) lidské přirozenosti další a další podněty k hříchu. Přesvědčení o existenci ďábla, o tom, že není jen nějakou personifikací endogenních procesů lidské psýché, je totiž jediným možným vysvětlením existence mravního zla. Proč Bůh dopouští jeho existenci, proč mu stále dává bytí, nemůžeme nikdy beze zbytku prohlédnout. To pro nás musí zůstat oním „tajemstvím nepravosti“ (mysterium iniquitatis). Je ale jasné, že přímým původcem mravního zla není Bůh, nýbrž tvor, který se odvrátil od Boha a tím přestal být sám sebou, respektive tím, čím měl být.

Na základě toho se můžeme pokusit i popsat, kým vlastně takový ďábel je. Je jakousi perverzí bytí, neboť jediné dobré na něm je pouze fakt jeho bytí (existence jako taková je totiž vždy něčím dobrým, protože je vždy podílem na bytí Božím), vše ostatní je tím, čím být nemá. Je tedy bytím, které ztratilo veškerý svůj dobrý obsah (být slávou a poslem Božím), a kromě samotného faktu bytí si ponechalo pouze některé své schopnosti (především určitou schopnost komunikace). A tu právě využívá k tomu, co nazýváme pokušením. O reálnosti existence ďábla i jeho pokušení se tak přesvědčuje každý z nás, a to především tím, že sklon ke hříchu nezakouší jen jako něco vycházejícího pouze ze sebe, jen jako nemoc své vlastní nezřízené (tělesné) žádostivosti (jako onen morbus concupiscentiae), ale i jako impuls útočící na naše nitro a na jeho základní žádostivosti.

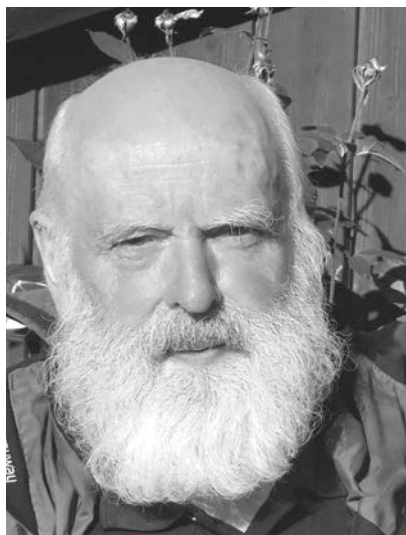
Existence ďábla jakožto „nepřítele lidského pokolení“ je tedy skutečně jedinou možnou odpovědí na otázku po původu mravního zla. Proto duchovní boj proti němu, proti jeho pokušením (tedy těm „pokušením vnějším“) a zvláště pak proti jeho „jedovatým hlavám“ usídlivším se v našem srdci (jakožto „pokušením vnitřním“), musí být součástí našeho duchovního života. A možná právě vybojování si přesvědčení, že ďábel je skutečně někým oblundně reálným, je prvním vítězstvím nad ním. S milostí Kristovou, samozřejmě.

I proto nám existenci ďábla trvale připomíná celé Písmo i Tradice a to jsou přece prameny Božího zjevení.

Ďábel, 12. stol., S. Maria Assunta, Benátky
(<http://rijksmuseumamsterdam.blogspot.cz>)

Zápas se Zlým

S Václavem Venturou rozmlouvá David Vopřada

V oblasti duchovního života se vynořuje, a to i v posledních letech, jako „evergreen“ tematika zlého či Zlého a nutnosti zápasu s ním. Lidé mu často přisuzují obrovskou moc a věnují mu mnoho pozornosti. Co to „zlo“ či ten „Zlý“ ale je?

První asociace, která se mi vynořuje, je odpověď antické filosofie, kterou jsme převzali do našeho teologického vidění i my: zlo neexistuje, je jen nedostatkem dobra. *Malum est privatio boni*. Já bych spíš užil s malou úpravou spíš slova *deprivatio*, zlo je deprivace dobra. Jestliže zlo jako takové, tedy podstatou, neexistuje, neexistuje ani nikdo, kdo by byl od podstaty zlý. To odpovídá i vidění Bible. Vše, co Bůh stvořil, viděl jako dobré.

A kde a jak se tedy podle Písma Zlý vzal?

Na tohle Genesis vůbec neodpovídá. Najednou, z ničeho nic se objeví had v ráji a způsobí nesmírnou tragédii ve stvoření – humanitární, přírodní, dějinnou, kosmickou a doplňte si další možnosti, prostě totální. Později se objeví nej-různější výklady toho, kde se ten Zlý a ti zlí vzali. Bůh stvořil nejprve duchové bytosti, jež měly podíl na božské dokonalosti a svobodě. A právě v tomto „prostoru“ duchových bytostí došlo ke vzpouře pod vedením anděla světla a k vytvoření opozice vůči Bohu. Zvláště starozákonní a novozákonní apokryfní literatura je démonických témat plná. Kvůli tomu by ale neměla vyblednout jasná a radostná zvěst Bible – ta konstatuje, že moc Zlého je zásadně přemohena v Kristově inkarnaci, kříži a vzkříšení, zlo nemá poslední slovo v životě a s nadějí očekáváme nové nebe a novou zemi.

Zmínil jsi apokryfní literaturu, obsahující plno představ, jak by Zlý měl vypadat. Najdeme tyto představy, tyto „tváře“ Zlého i jinde?

Ano, když hovoříme o zlu, tak jsme i zde, stejně jako v celé teologii, závislí na svých představách. Naše představy jen částečně naznačují realitu, která je přesahuje. Všechny výpovědi Bible i výkladové pokusy v dějinách teologie náležejí do kategorie představ. Tak tedy rozumějme klasickým výpovědím a obrazům o Zlém a o zlu. Stačí si vzpomenout na starokřesťanskou literaturu, zejména z mnišského prostředí, kde Zlý vystupuje v rolích podivných lidských či zvířecích postav. Podobně je tomu i v uměleckých vyjádřeních od středověku do současnosti. Všechny tyto představy se snaží vyjádřit děsivou zkušenost se Zlým/zlem.

Společným jmenovatelem všech charakteristik tváře toho Z/zlého je asi nesvoboda. Všude tam, kde se ukazují fenomény nesvobody, zotročování, nerespektování autonomie člověka, všude tam, kde jsou patrné jakékoli formy zotročování, ponižování a vykořisťování, všude tam je cítit pach toho Zlého. Dítě, které umírá matce v náručí, protože mu nemohla dát najíst, mučený člověk v temnicích politických odpůrců, obrovské nespravedlivé rozdíly mezi bohatými a chudými, jež vedou k sociální a humanitární nestabilitě, řinčení či syčení atomových zbraní, ekonomické manipulace s hodnotami, jež patří všem... V tom se vyjevuje jeho tvář. Je absurdní a nelogická!

Nelze tedy říci, že téma „zlého“ by bylo právě pozitivní. Ale křesťanská výpověď o zápase se zlem je přece plná naděje. Jak bys ji dnešnímu člověku, plnému strachů a obav, přiblížil?

Bible už od prvních řádků s jistotou sděluje, že Zlý/zlo nemá budoucnost a perspektivu (srov. Gn 3,14–15). Celé dějiny spásy přes všechnu tragičnost

doc. ThDr. Václav Ventura, Th.D.
(*1951)
patrologie, kněz

Reakcí na Zlého musí být jasné, vědomé a odvážné postavení se na stranu pravdy, spravedlnosti, lásky a svobody. To je skutečný exorcismus v tradici staré církve a Otců.

Hubert Gerhard, Archanděl Michael poráží satana, 1588, kostel sv. archanděla Michaela, Mnichov (<http://tierradentro.tumblr.com>)

ukazují, že plány Zlého vposledku krachují a dějiny směřují k vítězství dobra, pravdy, spravedlnosti, míru a svobody. Kristův příběh od inkarnace až ke kříži a prázdnému hrobu ukazuje na konečnou bezmoc Zlého/zlého.

Již několikrát jsi zmínil Krista. My křesťané chceme Krista následovat, napodobovat. Jde to v jeho vztažku ke zlu? Vždyť těžko se s ním můžeme srovnávat...

Modelovým vzorem zápasu se Zlým jsou Kristova pokušení na poušti (srov. Mt 4,1–11 a par.). Od počátku jeho veřejné činnosti vstupuje do jeho života Pokušitel a nepřestává mu klást překážky prostřednictvím nepřátel z řad náboženské i politické elity až k poslednímu výdechu na kříži. Evangelia se soustřeďují na několik oblastí, v nichž ten Zlý na Ježíše a vposledku na člověka útočí. Jeho doménou je ekonomika, politika a odcizené náboženství: proměnit kameny v chleby, získat chléb bez práce ekonomickým zázrakem, vzdát se nárokům zla a podmanit si celý svět, nakonec vrhnout se z věže a ukázat tak nesmyslné a samoučelné náboženství. Ježíš jasně odmítá všechny jednoduché cesty a vítězí nad pokušelem. A evangelijní vyprávění jsou už předehrou toho, co bude následovat, neustálé pokušení k přijetí politické mesiášské moci, k odklonu od poslušnosti Otcově vůli a pravých hodnot Božího království. Tento zápas vrcholil ve chvíli Kristovy smrti a vzkříšení.

A co dál?

Situaci po Kristově vzkříšení plasticky vysvětluje analogie významného protestantského teologa: spojenci se vyloďili v Normandii, osud diktátora byl zpečetěn, ke konečné kapitulaci však zatím nedošlo a bitvy ještě pokračují. Kristus vstal z mrtvých, vítězství již bylo dosaženo. Zásadní bitva je vybojována, ale krutý zápas se Zlým pokračuje, a to především v mučednické věrnosti. Ježíšovi nejbližší spolupracovníci umírají násilnou smrtí kvůli Pánu a Božímu království. Dějiny prvních křesťanů jsou dějiny krvavé věrnosti.

Promásledování jsou jistě důležitou kapitolou dějin církve... Ale co křesťané a zápolení s tím vším, co označuje slovo „zlý“ v klidných dobách, mírových obdobích, chvílích prosperity?

S příchodem relativního politického uvolnění se boj se Zlým přesouvá do hlubších rovin pouští. Zvnitřňuje se. Jde o zápas poustevníků a mnichů, kteří prožívají ataky zla ve svém srdci, jež je tímto nekrvavým mučednictvím očištěváno k vidění Boha a osvobození od zotročujících tendencí lidského nitra (*logismoi*, vášně), aby bylo dosaženo opravdové svobody pro růst lásky. Tato zkušenost byla zpracována i literárně, takže jsme informováni o taktikách zla a boje proti němu. Evagrius a Jan Cassianus zanechali teorii o osmi zdrojových negativních tendencích lidského srdce a načrtli taktiku boje proti nim, aby bylo oné svobody od vášni (*apatheia*) dosaženo.

Zmiňuješ různé způsoby, jimiž starověcí i moderní mniši bovoří o rozdílných druhých pokušení, která by člověka ráda svedla z cesty a nenechala jej užít

Frans Floris, Pád vzbouřených andělů, 1554, Antverpy (Wikipedia Commons)

Corrado Giaquinto, Satan před Bohem, 1750, Pinacoteca Vaticana, Vatikán
(<http://www.corrado-giaquinto.org>)

dober toho, co Kristus už vybojoval. Lže to nalézt už v začátcích mnišství, které ti je tolik drabé?

Athanasios v *Životu Antonína Poustevníka* představil Antonína jako reprezentanta nejen mnišství, ale celého křesťanství, na osnově Kristových pokušení. Vítězně přemohl tři zásadní pokušení od Zlého. První se odehrálo za jeho pobytu v egyptské hrobce. V centru starého pohanského náboženství žije jako křesťan a zpívá vítězné žalmy. Zlý to nechce snášet, a tak proti němu pošle hordu démonů, kteří ho dobijí téměř k smrti. Antonín ale přežije a Kristovo vítězství nad pohanstvím se vyjevuje. Démony si každý může vyložit po svém. Klidně to mohli být přívrženci starých pořádků, kteří si nepřáli novost křesťanské éry. Druhé zásadní pokušení se odehrálo v opuštěné vojenské pevnosti, plné hadů a nepřátel života. Antonín zde začíná svůj křesťanský život a symbol pohanské politické a vojenské moci padá pod silou křesťanství. Pokušení třetí je na vysoké hoře, hluboko v poušti. Antonín jen stěží zvládá nepřátelství přírody a zvířat, jež mu ničí práci a ohrožují ho na životě. Po několika pokusech je Antonín přesvědčen a vrací soulad a harmonii mezi člověkem a přírodou – jakýsi ekologický zázrak. Tím Athanasios naznačil, jakým směrem se boj se Zlým povede. Ve všech těchto pokušeních se starým světem Antonín, mnišství, křesťanství obšťávají a svět proměňují. S příchodem mnichů na poušť, tedy do prostoru strachu, neživota, smrti, se skutečně vše mění. Vrací se sem život, rozšiřuje se prostor přátelství, svobody a míru.

To hovoříš o mniších – ne všichni křesťané jsou ale mnichy. Co ti ostatní, lze se nějak se stopami střetu se Zlým setkat?

V celé církvi boj se Zlým pokračuje. Taktiky zla jsou koncentrovány především do starého způsobu života jištěného politickou a ekonomickou mocí. Proto ten, kdo přistupuje ke křesťanství, se zřiká tohoto Zlého a všeho, čím se pyšní. To je prvotní význam exorcismů, jež dodnes v křesťanské liturgii uchováváme. Není to tedy nějaká spirituální extravagance hysterických výlevů, ale plně odpovědné uvědomění si nesmírné, absurdní a nelogické moci Zlého/zla a jeho jasné odmítnutí. Ve východních obřadech je exorcismus spojen s obrácením od západu k východu, od temnot zla k Slunci-Kristu, s vyznáním nového života ve víře v Krista, příklonem k hodnotám jeho království.

Tuto liturgickou tradici ostatně najdeme i v západní liturgii, stačí si vybavit milánskou liturgii dosvědčenou u sv. Ambrože... Ale opustíme starověk – co dnes? Jak se může člověk ke zlu a Zlému stavět dnes?

Boj se Zlým/zlem pokračuje v neztenčené míře. Stačí se podívat kolem do světa politiky, ekonomiky, šedých a temných sfér kriminality. Stačí se podívat do tragiky lidských vztahů ve velkém i malém. Stačí se podívat do vlastního srdce, abychom nahlédli hlubinu děsivé síly Zlého/zla. Skutečnou reakcí vůči němu musí být jasné, vědomé a odvážné (a to *usque ad effusionem sanguinis*, až k vylití krve) postavení se na stranu pravdy, spravedlnosti, lásky a svobody. To je skutečný exorcismus v tradici staré církve a Otců.

Mohl bys uvést nějaké konkrétní, běžné příklady tobo, jak se dnešní křesťan může na stranu pravdy stavět, jak může pronášet své „no to the devil“?

Masaryk měl přílehlavou výzvu: Nebát se a nekrást. A Pavel má velmi jasnou odpověď. „A tak, bratří, svou sílu hledejte u Pána, v jeho veliké moci. Oblecté plnou Boží zbroj, abyste mohli odolat ďáblovým svodům. Nevedeme svůj boj proti lidským nepřátelům, ale proti mocnostem, silám a všemu, co ovládá tento věk tmy, proti nadzemským duchům zla. Proto vezměte na sebe plnou Boží zbroj, abyste se mohli v den zlý postavit na odpor, všechno překonat a obstát. Stůjte tedy, opásáni kolem beder pravdou, obrnění pancířem spravedlnosti, obuti k pohotovému službě evangelium pokoje a vždycky se štíte vírou, jímž byste uhasili všechny ohnivé střely toho Zlého. Přijměte také „přílbu spasení“ a „meč Ducha, jímž je slovo Boží“. V každý čas se v Duchu svatém modlete a prostě, bděte na modlitbách“ (Ef 6,10–18).

Michael Pacher, Sv. Wolfgang (Augustin?) a ďábel, 1471–1475, Alte Pinakothek, München
(Wikipedia Commons)

S čertem letem světem

PhDr. Milan Pech, Ph.D.
(*1977)
dějiny umění, laik

Zpodobnění ďábla se vyvíjelo a zrcadlilo přitom nejenom měnící se vnímání této personifikace zla, ale i proměny vztahu mezi člověkem a Bohem.

S Milanem Pechem rozmlouvá Vojtěch Novotný

Kdo je čert?

Ve slovanské démonologii byl *čort/čert*, staročesky *črt*, chápán jako zlý, rohatý démon s ocasem a prasečím obličejem. Během christianizace našeho území byl následně ztotožněn s ďáblem.

Čerta si běžně představujeme jako chlupatého tvora s rohy, ocasem a kopytem místo jedné nohy. Bylo tomu tak vždycky?

Ne, cesta k tomu nebyla přímočará a jednoduchá. Zpodobnění ďábla se vyvíjelo a zrcadlilo přitom nejenom měnící se vnímání této personifikace zla, ale i proměny vztahu mezi člověkem a Bohem. Pro vizuální zpodobení ďábla/satana není ve Starém ani v Novém zákoně mnoho podkladů, a proto se opírá většinou o nebiblické zdroje, především o antickou mytologii. Vzhledem k tomu, že nejranější příklady zobrazení ďábla nacházíme v námětu Sestup Krista do předpekli, vychází ďáblova podoba z antického boha podsvětí a říše mrtvých Háda (mužská figura s dlouhými vlasy) nebo z okřídleného Eidolonu (přízrak, fantom). Od 9. století se s ním setkáváme jako se svalnatým obrem (Hádés) se lví hřívou (Hélios nebo Héraklés), případně s hady místo vlasů (Medúza). Lucifer, vůdce ďáblů, bývá někdy představován spoutaný v řetězech a s dítětem (Antikristem) na klíně, často požírá zavržené podobně jako Chronos (Čas) své děti. Ve vrcholném středověku dostává ďáblova podoba zvířecí rysy, zvláště kozla (rohy a kopyta), což souvisí s evangelijním podobenstvím, v němž jsou při posledním soudu odděleny ovce (spasení) a kozly (zatracení). V té souvislosti je rovněž možné vzpomenout boha stád a lesů Pana, který měl kopyta, bradu, uši a ocas kozla. Ďáblův zjev mohl vycházet také z jiných zvířat spojovaných s negativními vlastnostmi a různě je kombinovat (vlk, liška, opice, netopýr apod). V období pozdního středověku, renesance a baroka dostával stále častěji podobu lidštější, bližší představě padlého anděla.

Ilustrace dětských knih nebo filmové pohádky popisují čerta/ďábla dost odlišným způsobem, nemyslíte?

To vše je odrazem procesu, který začal už v 18. století, kdy se osvícenci snažili bojovat proti pověrám rozumem a vědou a chápali víru jako ryze soukromou záležitost. V duchu svého programového racionalismu si někteří dokonce kladli otázku, zda ďábel vůbec existuje. Navzdory tomu se v lidovém prostředí postava čerta udržela, ale její podstata se změnila. Už se nejednalo o strach a hrůzu budící obludu, ale spíše o dobře strojeného dandyho, dekadentního aristokrata, který svádí, podbízí se, přemlouvá a okouzluje svými nadpřirozenými schopnostmi, zjevem a mocí. Výměnou za duši člověka slibuje poznání, slávu, bohatství a tělesné potěšení (Mefistofeles ve *Faustovi* J. W. Goetheho). V době kolem r. 1800, kdy se začínou mísit prvky neoklasicismu a romantismu, pozbude pod vlivem *Ztraceného ráje* Johna Milтона ďábel/satan svou hybridní podobu a je zobrazován spíše jako vznešený padlý archanděl, jako humanizovaný a heroizovaný Lucifer v idealizované lidské formě. Romantici z něj udělají rebelujícího hrdinu, který se postavil paternalistickému a tyranskému Bohu. Ve 20. století nakonec přestane být obáván i obdivován a bude předmětem zábavy, dokonce vstoupí do světa komerce. Od konce 19. století se s ďáblem potkáváme v reklamních kampaních na alkoholické nápoje (u nás např. na tradiční likér Čert), jídlo (ostré kečupy, čokoláda), automobily a v neposlední

řadě na výrobky spojené se sexem (kondomy, prostředky na mužskou erekci). Pozoruhodným jevem byla aktualizace romantického pojetí satana jako odvážného odpůrce stávajícího pořádku, k níž došlo v 60. letech na Západě. V rámci společenských nepokojů se protestující vymezovali vůči všemu a všem (křesťanství, kapitalismu, válkám, vládě atd.). Plodem tohoto hnutí bylo kromě jiného založení Satanovy církve v r. 1966. Jakýmsi extrémním výhonkem tohoto specifického neoromantismu je heavy metal, propojující prvky romantismu, neogotiky a symbolismu, které se projevují specificky temným estetickým pojetím přebalů desek, videoklipů, oblečení a koncertů, například hudební skupiny Black Sabbath nebo Iron Maiden.

V 80. letech 20. století nazval americký prezident Ronald Reagan komunistický Sovětský svaz „říší zla“. O dvacet let později George Bush označil Usámu bin Ládina za „tobo Zlého“, což v křesťanské teologii znamená Satan. Zdá se, že ďábel přece jen nepřestal být v západní kultuře personifikací zla.

Máte pravdu. Ve vizuální kultuře 19. a 20. století se postavy čerta, respektive ďábla, používalo například v politické satíře a propagandě. Ve snaze akcentovat nebezpečnost vybraných politických protivníků se využívalo figury čerta/ďábla tím způsobem, že s ním byli ztotožněni nebo se naznačovalo, že jsou s ním v úzkém spojení apod. Například v době napoleonských válek kolovala Evropou grafika, na níž ďábel v náručí chová dítě, kterým nebyl nikdo jiný než Napoleon Bonaparte. Přípis pod výjevem se lišil podle zemí – v Anglii „Ďáblův miláček“, v Německu „Toto je můj milovaný syn, v němž jsem našel zalíbení“. K čertu nebo ďáblovi byl jako schopný manipulátor připodobňován říšský ministr propagandy Joseph Goebbels, který navíc ještě kulhal na jednu nohu. Typickým příkladem takového zobrazení je fotomontáž Johna Heartfielda, kterou chtěl umělec varovat sportovce a veřejnost, aby se během berlínské olympiády v r. 1936 nenechali zmást Goebbelsem inscenovanou propagandou, která umě zastírala militantní, rasistickou a diktátorskou podstatu nacistického režimu v Německu. Na fotomontáži v popředí škobrtá Joseph Goebbels jako malý pekelník s kopytem a ve sportovním dresu, zatímco za sebou táhne pět

Luca Signorelli, Hříšníci v pekle,
1499–1501, katedrála, Orvieto
(<http://www.emotionsmagazine.com>)

Thomas Stothard, Satan shromažďuje své legie, kolem 1792, Mortimer C. Leventritt Fund

(<http://thesatanicscholar.com/page/5/>)

sportovců spřežených pomocí olympijských kruhů, které jsou protaženy jejich nozdrami.

Napadá mne také celá řada filmů, které tematizovaly motiv ďábla nebo posedlosti. Není tomu tak?

Ano, v té souvislosti bychom se museli vrátit opět do šedesátých let, kdy vznikaly různé satanistické spolky, jejichž existence budila ve společnosti strach a vyvolávala podezření z údajných kriminálních aktivit. Přispěl k tomu mimo jiné film Romana Polanského *Rosemary má dítě* (1968). Snímek podle stejnojmenné knižní předlohy Iry Levina sugestivně líčí příběh mladé ženy, která postupně zjišťuje, že byla zneužita tajnou okultní skupinou jako náhradní matka satanova syna Antikrista. *Přichází Satan!* od Richarda Donnera z r. 1976 je zase postaven na mrazivém spojení tradiční představy o dětské nevinosti s ďábelskou podstatou hlavního hrdiny. Je jím malý adoptovaný chlapeček, který se ukáže být samotným satanem. Jiným typem filmů jsou snímky jako *Vymítání ďábla*, který v r. 1973 natočil William Friedkin a které jsou založeny na motivu démonické posedlosti a exorcismu. O popularitě satanských námětů ve filmové tvorbě sedmdesátých a osmdesátých let svědčí jejich množství (viz ČSFD). Snímky produkované v současnosti jsou různými variacemi na už zmiňovaná témata.

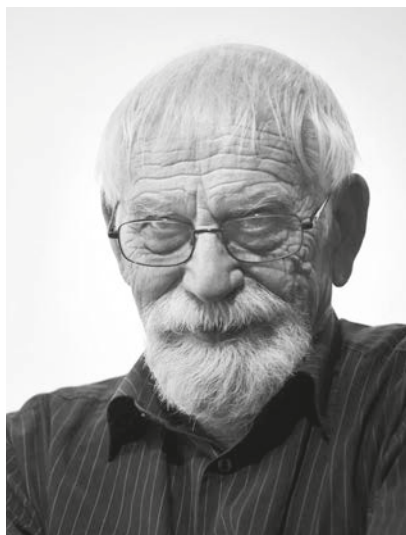
Jací jsou „čestí“ čerti?

Naši čerti, na rozdíl od novodobých alpských krampusů, vypadají sice často podobně jako antický bůh stád a lesů Pan, ale nepůsobí panickou hrůzou. V lidových vyprávěních a pohádkách převládají ti z nižších pekelných šarží. Mají za úkol získávat hříšné lidské duše, strašit nebo transportovat provinilce do pekla. Ve starších verzích pohádek člověk za jejich pomoc platil duší (*O chytré princeznu*). V pohádce *Čertův švagr* vystupuje čert jako instance, která spravedlivě odpálčí za nepravosti, jako pomocník, dárce a přítel hlavního hrdiny, který nenachází zastání u lidí ani u Boha. V její filmové podobě (*S čerty nejsou žerty*) navíc dostávají čerti specificky českou „člověčinu“ manifestovanou potouchlostí, popleteností a všemožnými slabostmi. Od tohoto osvícenského rohatce, který už je jakousi směšnou figurou, jíž se nikdo nebojí, je jen krok k čertům Jana Drdy. V jeho *Zapomenutém čertovi* hlavní hrdina Trepifajxl přestává plnit své čertí povinnosti a postupně se nechá civilizovat bábou, která se nastěhuje do polorozpadlé chalupy, v níž by měl strašit. Pomalu se zbavuje své identity. Nechá si useknout ocas, ulomí si rohy, přijme lidské jméno, a dokonce začne dělat lidskou práci. Peklo ho následně vyhostí a on své štěstí nachází v obyčejném pozemském životě. Skutečným škůdcem se v tomto vyprávění stává ďábel převlečený za kněze. V jiných pohádkách se smazává tradiční antagonie mezi nebem a peklem, které se stávají prostupnými, například čert hraje na nebesích s andělem karty (*Anděl Páně*). Rohatý je realistou, který zná svůj úkol a svoje meze, zatímco anděl se jako „hříšný pyšník“ povyšuje nad hříšníky. Ve druhém dílu pohádky Zdeňka Trošky *Z pekla štěstí* nakonec Lucifer a Bůh splynou, když obě filmové postavy hraje jeden herec – zpěvák Karel Gott. V zásadě existuje nepřeberné množství variant v naznačené škále.

Máte svého oblíbeného čerta?

Neřekl bych, že mám nějakou zamilovanou čertovskou postavičku. Nicméně, tři čerti se mi vryli do paměti. S jedním jsem se setkal v dětství, když u nás doma zazvonil Mikuláš se svým doprovodem. Měl jsem ze všech tří (Mikuláš, anděl a čert) respekt, snad i strach. Nejtajemnějším okamžikem bylo, kdy jsem si všiml, že čert (už jsem věděl, jak má vypadat) má křivé nohy, ostře řezanou tvář a mutující hlas jako starší kluk, který bydlel pod námi – můj tehdejší idol. Nikdo totiž nehrál fotbal lépe než on. Druhým byl čertík Bertík, který spolu se Štěpánkou Haničincovou moderoval můj oblíbený dětský pořad *Rozmarýnek*. Posledním čertem byl malíř Antonín Votava, který s růžky na hlavě maloval od r. 1969 dennodenně čerty na Karlově mostě v Praze a kterého jsem tam léta pravidelně potkával.

Od ďábla k čertu v moderní české literatuře

S Jaroslavem Medem rozmlouvá Josef Bartoň

Jaroslave, co Tě napadne jako literárního historika, když se řekne čert nebo ďábel?

Postava ďábla či čerta je natolik archetypální, že bychom o ní mohli napsat desítky stránek a rozhodně bychom toto téma nevyčerpali, zejména kdybychom si všimli i literatury starší, třeba období českého baroku.

Čerta jistě všichni známe z dětství z českých lidových pohádek, více či méně upravených sběrateli, vydavateli, spisovateli, v nejnovější době i filmaři. Každý si asi vzpomene na čerty například v pohádkách Boženy Němcové či Josefa Štefana Kubína. Zdá se, že český báchorečný čert má zvláštní charakter, že není tak nebezpečný a mocný jako zlí, leckdy opravdu démoničtí ďáblové pohádek francouzských a německých. Náš lidový hrdina nad ním zpravidla zvítězí buď svým dobrým srdcem a statečností, nebo snad ještě častěji ho jednoduše přechytračí, protože český čert zkrátka nevykuká žádnou mimořádnou, natož „ďábelskou“ inteligenci a lstivost. Stálo by za to vyzkoumat, jestli by tento obrázek spíše přihlouplého čerta převládal už v autentických sběrech českých folklorních pohádek, nebo zda se vytvořil až díky selekci dané osobní zálibou konkrétních vydavatelů a upravovatelů.

Tvou doménou je novější a moderní česká literatura. Dá se v ní narazit na opravdového ďábla?

V novodobé české literatuře je téma ďábla často spojováno s postavou doktora Fausta (vyprávění o něm má původ v Německu a sahá do 16. století), jak to připomíná raně obrozenecký spisovatel Šebestián Hněvkovský (1770–1847), když píše: „Když jsem roku 1782 do Prahy na studie uveden byl, [...] tenkrát také při každé příležitosti na sta povídek o černokněžníkovi doktorovi Faustovi, co tam všechno kutil, se slýchalo: jak se dával ďasy vozit, [...] jak z hořejších podnebí na plášti ujíždět uměl, o sirném zápachu v jeho domě [...]. Toto všecko jsem já upřímně věřil.“ Literární nesmrtnost pak těmto příběhům zajistily především Jiráskovy *Staré pověsti české* (1894). Je mimochodem zajímavé, že Hněvkovský ještě zmiňuje Faustovo „chatrné stavení“ na Uhelném trhu, které bylo za spisovatelova života zbouráno. Jirásek pak už se samozřejmostí označuje za doktorovo obydlí známý Mladotovský dům na Karlově náměstí vedle kostela sv. Jana na Skalce, v němž za rudolfínské doby pobýval alchymista a šarlatán Edward Kelley. Století, které uběhlo od času, kdy přijel Šebestián Hněvkovský na studia do Prahy, přineslo zásadní obsahovou změnu v chápání faustovsko-ďábelské tematiky. Vyšlo a rozšířilo se jedno ze základních děl světové literatury, drama *Faust* od Johanna Wolfganga Goetha (1808), v němž je stěžejní postavou Mefistofeles, svůdce a ďáblův pomahač. Svár mezi dobrem a zlem je zosobňován právě v postavách Fausta a Mefistofela.

Zdržme se tedy chvilku u tohoto tématu. Objevuje se faustovské obcování s ďáblem nějak výrazněji?

Vstup faustovského ďábla do moderní české literatury můžeme pozorovat v řadě variant. Vedle *Mefistofela* Jiřího Mahena (1910) a *Faustiny* Stanislava Loma (1918) nalézáme toto téma i v dramatu F. X. Šaldy *Tažení proti smrti* (1926). Tuto trojici her označil literární historik Vojtěch Jirát za českou „faustíadu dnešního století“. A my k tomu můžeme připojit hru nejsoučasnější,

doc. PhDr. Jaroslav Med, CSc.
(*1932)
česká literatura, laik

V novodobé české literatuře má čert či ďábel především pohádkově báchorkovou podobu.

S čerty nejsou žerty, záběr z filmové pohádky, 1985
(<https://sledujufilmy.cz>)

proslulé *Pokoušení* Václava Havla (1985), kde je v postavě penzisty Fistuly zřetelná aluze (byť satirická) na dábelského svůdce Mefistofela, zatímco dr. Foustka je Faustem dnešní doby.

V evropských literaturách 19. a počátku 20. století (namátkou: Leopardi, Huysmans, Baudelaire, Przybyszewski) se leckdy objevuje satan jako cosi světlého, symbol poznání, revolty, osvobození. Odráží se tato myšlenka i v našem prostředí?

Na přelomu 19. a 20. století se stal filosofickou modlou Friedrich Nietzsche, jehož *Antikrist* (1895) platil za nejvýraznější kritický výpad vůči křesťanským hodnotám. Nietzscheův vliv byl nesmírně výrazný a v našem literárním kontextu našel nejsilnější uplatnění v symbolistně dekadentním okruhu kolem časopisu *Moderní revue*, kde se projevil zejména uměleckým koketováním s dobovým satanismem. Silné prvky tohoto tzv. literárního satanismu demonstruje zejména básnická sbírka mladého Stanislava Kostky Neumanna *Satanova sláva mezi námi* (1897), v níž je vypjatý individualismus spojen s pohrdáním vůči soudobým morálním křesťanským principům.

Napadají tě další případy zpracování čertovské či dábelské tematiky ve 20. století?

Pokud zůstaneme na počátku 20. století, neměli bychom přehlédnout první díl nedopsané trilogie Viktora Dyka *Akta působnosti čertova kopyta*, v níž autor komentoval bouřlivé období své mladosti, nesoulad ideálů a reality tehdejší politiky. V jistém smyslu nalézáme i určitou souvislost s Dykovým pohledem ve hře Arnošta Dvořáka *Matěj Poctivý*, napsané společně s filosofem Ladislavem Klímou (1922), v níž vystupuje čert. Tato satirická komedie reflektuje a komentuje poměry v nově vzniklém československém státě. Čím hlouběji se noříme do 20. století, tím častěji se v naší literatuře setkáváme s báhorečnou postavou čerta mající původ v lidových pohádkách, o nichž jsme se zmínili v úvodu. Tento čert nemá prakticky nic společného s démonickým a nebezpečně záludným Mefistofelem. Ostatně už v r. 1850 uvedl Josef Kajetán Tyl svou hru *Čert na zemi*, v níž jakoby předznamenal pohádkově báhorečný typ této figury. Popularizuje se zde humorný motiv „konfliktu“ čerta a Káči, který známe z lidové pohádky zpracované Boženou Němcovou a který se potom stal ještě mnohem více známým díky slavné opeře Antonína Dvořáka (na libreto Adolfa Weniga) z r. 1899.

V centru tvého zájmu stojí zejména čeští duchovně zaměřeni, hlavně katoličtí básníci a prozaici. Pojednávají nějak specificky téma dábla?

Je zajímavé, že žádný z předních českých katolicky orientovaných spisovatelů 20. století nevěnoval podstatnou pozornost dáblu. Ani v nejmenším se žádný z těchto autorů nepřiblížil ke kanonickému dílu francouzské literatury, románu Georgese Bernanose *Pod sluncem satanovým* (1926), který byl alespoň záhy přeložen do češtiny Bohuslavem Reynkem a vydán ve Staré Říši r. 1928.

Vyplývá z našeho putování za dáblem v moderní české literatuře nějaký obecný závěr, shrnutí?

Bohužel je to závěr dost hubený. V novodobé české literatuře má čert či dábel převážně pohádkově báhorkovou podobu. Český čert bývá obvykle vykreslen jako nepříliš chytrá bytost, kterou často přelstí svou přirozenou chytrostí nějaký ten Honza či jiná lidová postava. Tuto podobu hloupého, někdy dokonce i dobráckého čerta posléze kanonizovala v českém prostředí vlivná a oblíbená hra Jana Drdy *Hrátky s čertem* (1945) i pozdější *Dalskabáty, hříšná ves aneb Zapomenutý čert* (1959). Petrifikaci zmíněného typu čerta v českém povědomí pak napomohlo i filmové zpracování obou her (*Hrátky s čertem* 1956, *Dalskabáty* 1976).

Dalskabáty hříšná ves aneb zapomenutý čert, záběr z filmové pohádky, 1976
(<https://www.fdb.cz>)

Vratislav

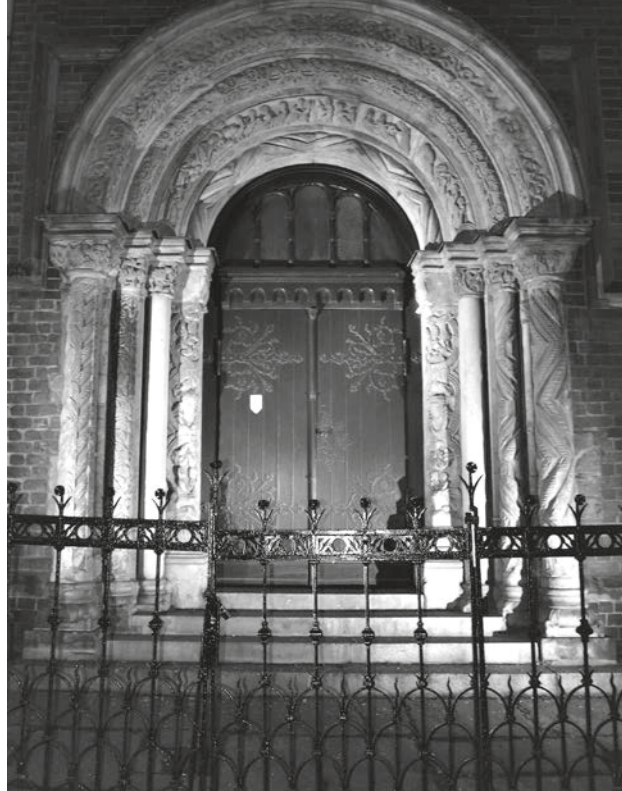
ANDREA HUCZMANOVÁ

Vratislav – Wrocław – Breslau: tři názvy jednoho a téhož města, jež v minulosti nejednou změnilo politicko-teritoriální příslušnost. Česká a pruská státní svrchovanost zanechala na tváři města nejednu trvalou stopu. Vedle zajímavé architektury, muzeí a galerií, odrážejících spletitou historii slezských knížectví a vratislavského biskupství, nabízí město několik vysokých a vyšších škol, v jejichž čele stojí Uniwersytet Wrocławski, Politechnika Wrocławska a Uniwersytet Przyrodniczy.

Všechny tři vysoké školy začaly psát po válce svou novou historii dekretem *Prozatímní vlády národní jednoty* (8/1945), na jehož základě měly první dvě jak společný senát, tak rektora – Stanisława Kulczyńskiego, který býval rektorem Uniwersytetu Jana Kazimierza ve Lvově. Právě ze Lvova přijela do Vratislavi tzv. polská *Grupa Naukowo-Kulturalna*, jejímiž členy byli zaměstnanci *Politechniki Lwowskiej a Uniwersytetu Jana Kazimierza*. Ti převzali zázemí místních předválečných vysokých škol a začali budovat nové, na dřívějších univerzitách do jisté míry nezávislé instituce. Přesto se Uniwersytet Wrocławski dodnes hlásí jak k nezdařilému zakládacímu aktu Vladislava Jagellonského (1505), tak ke Zlaté bule Leopolda II. (1702) a k pozdějšímu propojení Leopoldiny s frankfurtskou Viadrinou (1811).

Vzdělávací systém polského základního a středního školství je od českého odlišný, podobá se spíše německému. Přijetí na vysokou školu se odvíjí od výsledků státní maturity, na kterou je student během střední školy cíleně připravován. Celý proces je usnadněn dvěma věcmi: profilem střední školy (humanitní, přírodovědecký, jazykový etc.) a klíčem k maturitě, jímž je kniha maturitních otázek a odpovědí (což se negativně odráží na úrovni studentů).

Rektorát vratislavské univerzity
(foto Andrea Huczmanová)

Portál opatství Olbin, dnes kostel sv. Máří Magdalény
(foto Andrea Huczmanová)

Vysokoškolská studia jsou založena na boloňském systému, který doplňují nejen zahraniční, ale i vnitrozemské jedno- až dvousemestrální studijní výměnné programy zvané MOST. Ty pomáhají studentům navázat nové kontakty a také poznat systém výuky na jiných univerzitách. Tato zkušenost je velmi cenná, poněvadž v průběhu studia je kladen důraz na praxi v muzeích, galeriích, aukčních síních a památkových ústavech. Vedle toho se studenti mohou angažovat ve studentských spolcích a jiných platformách, jež pořádají studentské konference a semináře. Tyto na pohled vedlejší aktivity mají vliv na celé studium, především na přijetí ke studiu doktorskému. Zároveň studenty připravují k tomu, aby obstáli v konkurenčním prostředí univerzity, ale i na trhu práce.

Studia ve Vratislavi jsou založena na propojení přednášek a cvičení, během kterých studenti připravují referáty k daným problémům. Ty je nutí k další samostatné práci, což má pozitivní vliv na jejich rozvoj. Dalším kladným prvkem je výuka grafických programů, kterou shledávám nezbytnou. Dalším velkým pozitivem je nezávislost jazykového centra na fakultách, pro které zajišťuje kurzy dle profilu jednotlivých oborů. Negativním prvkem je však malá průchodnost a elasticita výběru a zapsání předmětů v rámci celé univerzity, obzvláště tehdy, když její zaměstnanci musejí pravidelně nabízet nové přednáškové cykly.

Po čtyřech letech strávených na zdejší univerzitě, nejprve coby zahraniční studentka a od minulého roku coby její doktorandka, ji mohu doporučit jak pro její kvalitní pracovníky, tak i pro její přátelské prostředí. Pomoc se zajištěním pobytu v Polsku navíc poskytuje Akademická informační agentura (AIA-MŠMT).

Exkurze

K působení Katolické teologické fakulty patří i exkurze, při nichž se studenti spolu s pedagogy vydávají za poznáním. Na několik z nich ve stručnosti upozorňujeme.

Liturgický seminář, vedoucí: PhDr. Radek Tichý, Ph.D., S.L.D.

Exkurze poskytuje vhled do dějin a současné situace bohoslužby v jejich spojitosti s topografií a jinými lokálními podmínkami navštíveného místa. Cesta do Říma (2016) umožnila návštěvu Papežského liturgického institutu sv. Anselma, Úřadu liturgických slavení Nejvyššího pontifika, Centra Aletti i slavení nešpor se Svatým otcem; volitelný doplňkový program tvořily návštěvy bohoslužeb církví východního obřadu.

Zahraniční exkurze
pro studenty semináře
renesančního umění,
Firence
(foto Johana Krušová)

Jarní exkurze, vedoucí: PhDr. Miloš Sládek, Ph.D. — PhDr. Petra Oulíková, Ph.D.

Jednodenní autobusové výpravy po Čechách (v budoucnu i do příhraničí) doplňují výuku dějin výtvarného umění i dějin literatury. Navštíven byl např. bývalý klášter ve Žďaru nad Sázavou a okolí (2017), klášter v Želivě a skupina středověkých podlipnických kostelů (2016), klášter v Plasích a Manětín (2015).

Studijní exkurze do zahraničí,
Rijksmuseum, Amsterdam
(foto Markéta Jarošová)

Letní expediční exkurze,
Východní Polsko
(foto Viktor Škaroupka)

Letní expediční exkurze, vedoucí: PhDr. Miloš Sládek, Ph.D.

Desetidenní autobusové výpravy studentů a absolventů PedF UK a KTF UK směřují na věhlasná i opomíjená či opuštěná místa zemí střední, jižní a východní Evropy. Pozornost je věnována především sakrálním památkám (katolické, pravoslavné, luteránské, kalvínské kostely, modlitebny staroobřadců, mešity, synagogy) a také české místní stopě. Probíhají již 17 let.

Podzimní soustředění, vedoucí: PhDr. Miloš Sládek, Ph.D.

V průběhu dvoudenní víkendové akce se účastníci snaží zasadit středověké i raně novověké literární texty do autentického prostředí. Např. četba z díla Jana z Jenštejna proběhla ve věži bývalého arcibiskupského Hrádku u Úštěka (2016), z lidových textů 18. století v barokním mlýně nedaleko Lovosic (2015).

Liturgický seminář, kaple
Centra Aletti, Řím
(foto Tomáš Gregůrek,
O.Cr.)

Adventní exkurze, vedoucí: PhDr. Miloš Sládek, Ph.D.

Jednodenní autobusové výpravy pro studenty i absolventy, obvykle ve spolupráci s konkrétní farností: například svatoprokopská exkurze do Chotouně a kláštera v Sázavě (2016), do muzea betlémů v Třešti (2015).

Studijní exkurze do zahraničí, vedoucí: PhDr. Markéta Jarošová, Ph.D.

Exkurze jsou zaměřeny na poznání topografie a městského urbanismu i na studium uměleckých a historických památek, mj. i sbírek v muzeích a galeriích. Např. v r. 2015 byl navštíven Amsterdam a Den Haag, v r. 2014 Berlín.

Studijní exkurze do zahraničí,
Altes Museum, Berlín
(foto Markéta Jarošová)

Adventní exkurze,
Sázavský klášter
(foto Viktor Škaroupka)

Zahranční exkurze
pro studenty semináře
renesančního umění,
Lombardie
(foto Johana Krufová)

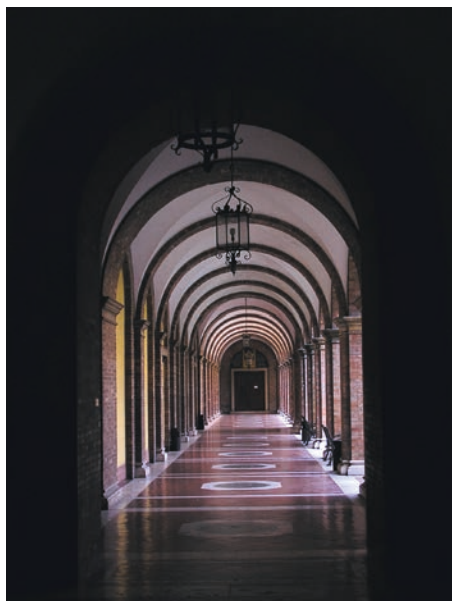
Středověká Praha a okolí, vedoucí: doc. PhDr. Petr Kubín, Ph.D., Th.D.

Účastníci navštívili místa spojená s počátky českého křesťanství, kláštery historické Prahy i v pražském okolí, středověké kapituly a hrady, městské farní kostely, venkovské kostely v dnešní velké Praze, místa zaniklých kostelů, lieux de mémoire českých světců a také židovské synagogy a hřbitovy.

Zahranční exkurze pro studenty semináře renesančního umění, vedoucí: doc. PhDr. Martin Zlatohlávek, Ph.D.

Cílem zahraničních exkurzí do významných výtvarných center Itálie a stejně tak do tuzemských veřejných sbírek je kontakt s uměleckými díly in situ. Účastníky exkurze, jež se konají od r. 2006, bývají zejména studenti výběrového magisterského semináře a doktorandi se specializací na období novověku.

Liturgický seminář,
Papežský liturgický institut
sv. Anselma, Řím
(foto Tomáš Gregůrek, O.Cr.)

Středověká Praha a okolí,
základy kostela Panny Marie
a v pozadí kostel sv. Petra, Budeč
(foto Petr Kubín)

O teologické četbě jako nevyčísitelné vášni

Se sr. Annou Mátikovou FSP rozmlouvá Lenka Makovcová Demartini

Vystudovala jsi anglistiku a germanistiku, jakpak došlo na teologii?

Ano. Po absolvování učitelského oboru anglického a německého jazyka a literatury v r. 2002 jsem vstoupila do Kongregace Dcer svatého Pavla (známé jako paulínky). Po několika letech formace v Itálii (tzv. postulát a noviciát) jsem složila řeholní sliby a mým působištěm se stala komunita v Praze. Čekala mě zejména práce v nakladatelství, ale i jiné úkoly, které souvisí s naším posláním, tj. s apoštolátem v oblasti sdělovacích prostředků. Období mezi tzv. časnými sliby (ty se každoročně obnovují) a tzv. věčnými sliby (na celý život) je v naší kongregaci zaměřeno mimo jiné i na studium. Často jde o teologii v různých formách či úrovních, jak jej nabízí fakulty v místech našeho působení. Může to však být i jiný obor s výhledem na další působení konkrétní sestry. Mně bylo dopřáno studium na KTF.

Proč říkáš „dopřáno“?

Začala jsem opět trávit čas ve škole „tváří k tabuli“ v době, když je člověk již nastaven pro pracovní život. Výbava z předchozího studia i ze studia během formace v Římě (náboženské nauky na Papežské teologické fakultě Marianum) byla jistým profesním kapitálem, z něhož jsem už mohla něco dávat v práci. Nicméně kongregace chtěla, abych si ještě „zastudovala“.

Musela jsi tedy zatnout zuby a jít do tobo?

Nikoliv. Jsem za to vděčná. Jistě, nechyběly momenty, kdy mne to mnohem víc táhlo k rozdělané práci v nakladatelství. Celkově však mám studium ráda, ačkoliv často stojí námahu. Někdy byla umocněna napětím mezi studiem a prací. Nicméně to patří k životu. A moc děkuji svým sestrám za důvěru, trpělivost a podporu.

K čemu se teď vracíš nejčastěji nebo nejraději?

Pokračuji licenciátem na Papežském biblickém institutu v Římě. Biblické předměty absolvované na KTF představují základ, na němž teď budu dál. Myslím, že byl solidní. Hodně pro mne znamená i několik hezkých přátelství, která vznikla právě během studia a jsou stále živá. Ačkoli je teď vzájemného setkávání méně, kvalitativně nic neubýlo... možná jsou ty vztahy ještě hlubší. I tohle je podle mne důležitá složka akademického života: lidé, kteří jsou nadšeni pro tentýž obor, naváží přátelství, která jsou pak vzájemnou lidskou vzpruhou a intelektuální inspirací ještě řadu let, mnohdy i celý život.

Najde se i něco, co bys označila za stinná místa nebo slabší stránky studia na KTF?

Možná to vyzní fatalisticky, ale vnímám, že se u nás (míním tím Česko i Slovensko) za posledních 10–15 let celoplošně snížila kvalita vysokoškolského vzdělávání. KTF je součástí tohoto trendu. Není zde prostor na analýzu příčin a já k tomu ani nejsem kompetentní. Nicméně vnímám určité rozdíly mezi vysokými školami, s nimiž mám zkušenosti. Krom KTF jsem měla možnost „ochutnat“ semestr na Lateránské univerzitě v Římě nebo semestr na Hebrew University v Jeruzalémě. Svůj první obor jsem ukončila v r. 2002 a od té doby se akademická mentalita výrazně posunula. Zdá se mi, že jde nyní mnohem

*Když už vysokoškoláci
nejsou vášnivými
čtenáři, kdo pak bude
nositelem kultury?*

Anonym, Toto je můj milovaný syn,
v němž jsem našel zalíbení,
1. třetina 19. století
(<https://dixneuiemiste.wordpress.com>)

Pozdrav od Krampusu, pohlednice,
konec 19. století
(<http://www.grussvomkrampus.net>)

více o získávání titulů než o samotné poznání. A to je obrovský problém, který má závažný dopad na fungování společnosti.

Zkus to popsat konkrétněji.

Od vysokoškolského prostředí bych očekávala, že člověku naočkuje nevyčerpitelnou lásku ke knihám a k četbě, takže bude sám vyhledávat a číst literaturu z oboru, který jej přitahuje. Předpokládá se samozřejmě, že jej nejprve uchvátí některá konkrétní oblast vědy, v našem případě teologie. Mrazí mne, když pomyslím, že některými předměty se dá v pohodě proplout, aniž by student vůbec dostal chuť si něco přečíst. Recyklované poznámky z vyšších ročníků jsou víc než dostačující. Nejde o to, aby vyučující dovedl studenta k četbě knih přinutit. Vzbuzování zájmu, zvědavosti, touhy nebo dokonce vášně je mnohem vyšší druh umění. Možná je to jen moje osobní posedlost, protože se zabývám vydavatelskou činností, nicméně mne trápí otázka: „Když už vysokoškoláci nejsou vášnivými čtenáři, kdo pak bude nositelem kultury?“

Co tedy navrhuješ?

Mám za to, že těžištěm univerzitního studia by neměla být schopnost reprodukovat soubor informací. Tuto dovednost si člověk odnáší ze střední školy. Očekávala bych, že vysokoškolák věnuje víc času a energie samostatné práci s informacemi. K tomu, co slyší na přednáškách, si přečte další věci (někdy i zcela opačné pohledy na danou problematiku) a vyučující mu konzultací pomáhá k tomu, aby obojí promýšlel a tvořivě propojoval. Překvapilo mne, že se tímto stylem běžně pracuje na univerzitě v Jeruzalémě, kde je počet studentů nepoměrně vyšší než na KTF. Obsah přednášky/semináře a zadaná četba se nekryjí. Naopak, někdy se zcela rozcházejí a od studenta se očekává, že je schopen vytěžit, co je podstatné. Osobní komunikace se studenty (zejména přes e-mail) je pro vyučující samozřejmostí a zpětná vazba na písemné práce je velmi konkrétní a překvapivě podrobná. Nehodnotí se kvantita reprodukováných vědomostí, ale schopnost reflexe a argumentace. Na KTF jsem se s podobným přístupem setkala méně, než bych si přála.

To je docela ostrá kritika, nemyslíš?

Ano, je, nicméně pokud jde o něco, na čem ti záleží, pak si troufneš i na ostrou kritiku. Teologie je věda, která je úzce propojena s tím, co člověk prožívá a jak žije. Snad je možné mít v jiných oblastech vícero životních „sektorů“: v tom akademickém se zabývám vědou, ale po skončení pracovní doby si žiju svůj osobní život. V případě teologie to možné není. Jejím nutným předpokladem je víra a tu nelze oddělit od života dané osoby. Jsem přesvědčena, že jednou ze známek kvalitní teologie je schopnost pozitivně ovlivňovat tvou osobní víru, a ta pak nutně kvalitativně přetváří tvůj život. Pokud i teologie podlehne tomu trendu, který jsem nastínila výše (titul je důležitější než poznání, kvantita je důležitější než kvalita), pak se stane, že teologie, víra a osobní život budou zcela oddělené sektory, které se mohou dokonce ubírat protichůdným směrem. Anebo, což je ještě horší, místo toho, aby poznávaná pravda přetvářela život teologa, on přetváří studovanou pravdu ve světle své vlastní zkušenosti. To mne děsí!

Co bys teda chtěla naší fakultě popřát?

KTF má tu výhodu, že tady relativně nízký počet studentů umožňuje navazovat osobnější vztahy. Přála bych si, aby vyučující více využívali této skutečnosti ke sdílení svého vlastního nadšení pro věc, kterou vyučují.

Stanislav ze Znojma

STANISLAV SOUSEDÍK

John Heartfield, Joseph Goebbels
zobrazený jako ďábel, 1936
(<https://www.ushmm.org>)

Ďábel, Codex gigas, 1. třetina 13. století,
Královská knihovna, Stockholm
(Wikipedia Commons)

Zesnulý církevní historik Mons. J. Polc často připomínal, že Katolická teologická fakulta Karlovy univerzity je nejstarší teologickou fakultou s nepřetržitou právní existencí na světě. Starší instituce toho druhu totiž v průběhu staletí buď zanikly (takový osud postihl za Velké francouzské revoluce např. pařížskou Sorbonnu), nebo byly protestantizovány (což se týká zejména teologických fakult anglických). I tak byl příběh naší fakulty velmi pohnutý.

V průběhu těchto dějin vzešlo z pražské fakulty několik učenců, kteří svým významem přesáhli hranice regionu a přísluší jim místo v obecných dějinách teologie. Z novějších k nim náleží nepochybně Vojtěch Šanda († 1953), v době pobělohorského baroka to byl Rodrigo de Arriaga († 1667), ve středověku pak Husův učitel Stanislav ze Znojma († 1415). Toho posledního chceme nyní čtenářům krátce představit.

Stanislav pocházel z české rodiny z národně smíšeného Znojma, kde se narodil kolem r. 1360. Na pražské univerzitě vystudoval nejprve filosofii (na tzv. artistické fakultě), později i teologii: na naší teologické fakultě získal r. 1404 doktorát a profesuru. Na pražské univerzitě panovalo tehdy napětí mezi nominalisty, k nimž náleželi převážně mistři německé národnosti, a realisty reprezentovanými hlavně českými mistry. Mezi představiteli české skupiny bylo krom toho rozšířeno přesvědčení o potřebě reformy církevního života. V tomto svém přesvědčení byli čeští mistři utvrzeni, když do Prahy počalo pronikat na realismu založené a reformně zaměřené učení anglického mistra Jana Viklefa († 1384). Nejpřednějším znalcem Viklefova díla v Praze se záhy stal právě náš Mistr Stanislav.

S Viklešem to nebylo snadné: mnoho psal a často i věci sobě odporující (známe ostatně i z naší doby podobné, a často významné myslitele – vzpomeňme třeba na Bertranda Russella!). Stanislav si uvědomoval, že Viklef zacházel jak ve filosofii (svým upřílišněným realismem), tak v teologii (svým reformním úsilím) příliš daleko. Vždyť Viklef za motor reformy považoval nikoli církevní instituce, nýbrž krále, tj. světskou moc! Stanislav nicméně považoval díla anglického autora za zdroj, z něhož – studuje-li se opatrně – lze načerpat inspirující podněty. Jako nesporně nejteoretičtější hlava z celé české univerzitní skupiny ovlivnil Stanislav v tomto duchu generaci svých českých žáků, mezi nimi i Jana Husa. Působil na ně jak slovem, tak – a to zdá se ještě snad více – svými texty. Stanislavovy teologické spisy jsou dochovány jen zlomkovitě, jeho filosofická pojednání náleží však k tomu nejvýznamnějšímu, co dosud z literární činnosti středověké pražské univerzity známe.

Stanislavova díla (přístupná donedávna jen ve středověkých rukopisech) ukazují, že autor sice čerpal z Viklefa, ale selektivně, totiž tak, aby setrval v hranicích ortodoxie. Tím se však ocitl mezi dvěma mlýnskými kameny. Na jedné straně ho němečtí mistři obviňovali z viklefské hereze a (docílili, že se musel jít zodpovídat do Říma), na druhé straně se postupem doby stával pro radikalizující se generaci svých žáků, mezi nimiž zaujal během doby hlavní místo Hus, čím dál více „konzervativní“. Nedíváme se proto, že zhruba od r. 1409 se Stanislav stahuje z veřejného života do ústraní své pracovny v Karolinu, kde pokračuje ve své vědecké činnosti. Sleduje i odtud ovšem činnost svého někdejšího žáka Jana Husa, pozoruje rozmach hnutí uvedeného jím do pohybu, ovšem s rostoucí nedůvěrou, proměňující se postupně v rostoucí nevoli.

Mezitím se ovšem dějí věci! Ve vnitropolitickém ohledu je to Kutnohorský dekret, v mezinárodním rozvoj papežského schizmatu a s ním související

Guillaume Geef, Genius zla (Lucifer),
1848, kazatelna v katedrále v Liège
(Wikipedia Commons)

kázání odpustků nařízené „papežem“ Janem XXIII. k získání finančních prostředků na válku s neapolským králem. Jaké vření vyvolalo vlivem radikální agitace hlásání těchto odpustků v Praze, je všeobecně známo. Pokud jde o Stanislava, nedělal si o „papeži“ Janu XXIII. jistě iluze, vždyť to byl právě on, Jan, vlastním jménem Balthazar Cossa, kdo Stanislava dal během jeho předvolání do Říma bezohledně, z ryze mocenských důvodů zatknout a věznil ho, dokud mu král Václav v některých církevně-politických záležitostech neustoupil.

Husův radikální, nyní však již v pravém smyslu revoluční postup (spálení odpustkové buly) Stanislav neschvaloval. Počal si zároveň uvědomovat svou odpovědnost, protože dobře věděl, že Husův postup plyne z recepce revolučních složek Viklefova učení, tedy z nauky, kterou on sám v Praze uvedl do oběhu. Začal proto od nynějška veřejně vystupovat proti Viklefově nauce, jak byla formulována v 45 inkriminovaných, z Viklefových spisů vybraných článcích (asi polovina z nich byla formulována a zavržena v Anglii, druhá, zásluhou církvi věrných dominikánů, v Praze). Stanislavova příkladu následoval záhy jeho fakultní kolega Štěpán Pálče a další profesori pražské teologie. V zoufalé snaze nějak uklidnit rostoucí sociální vření se do věci vložil král Václav. Nenapadlo ho však bohužel nic lepšího než vykázat Stanislava a Štěpána z Pálče jako údajné strůjce nepokojů z českého království. Stanislav byl nucen se uchýlit na Moravu a nějaký čas to vypadalo, že prohrál.

Ve skutečnosti se však jeho chvíle již blížila: nastala v okamžiku svolání koncilu. Na Kostnický koncil se totiž rozhodli jet nejen Hus, ale i Stanislav a Štěpán. Oba se přidali k ozbrojené skupině biskupa Jana, a to inkognito, protože průvod jezdců jel do Kostnice přes Čechy, v nichž neměli ani jeden, ani druhý právo pobývat. Co chtěl Stanislav na koncilu dělat, plyne z toho, že si tam vezl svůj poslední spis *Proti 45 článkům Viklefovým*. To mělo svou váhu, vždyť Stanislav byl jistě jedním z nejlepších dobových znalců Viklefova díla (jež převážná většina na koncilu přítomných Otců znala jistě jen povrchně, z druhé ruky). Stanislav ovšem na koncil nedorazil, protože po cestě v Jindřichově Hradci 10. října 1414 neočekávaně zemřel.

Jeho traktát nicméně přivezl do Kostnice jeho kolega Štěpán z Pálče a Stanislavovo dílo vykonalo na koncilu přes nepřítomnost autora své. Stalo se shromážděným Otcům teologickým východiskem pro konečné odsouzení oněch 45 Viklefových článků. Stanislavův traktát byl později pod názvem *Consilium theologorum Constantiniensium* vydán mezi jinými důležitými listinami koncilu. To byla pro Stanislava jistě jakási posmrtná satisfakce, pro nás pak je to dokladem, že český teolog, profesor naší pražské teologické fakulty, dokázal svým dílem dílčím způsobem ovlivnit rozhodování jednoho z významných ekumenických koncilů.

Průvod čertů (Krampuslauf) v Pöritschach
am Wörthersee, 2013
(Wikipedia Commons)

Josef Hermach (29. 5. 1924 – 25. 12. 2002)

Aleš Opatrný

Pouta Dr. Hermacha s naší fakultou vyjadřují data: absolvent (1949), spirituál v Litoměřicích (1967–1970), doktor (1970), výuka biblické teologie, pastorální teologie, Nového Zákona, vyššího kurzu biblické řečtiny, filosofie (1970–1974), externí spirituál v Praze (1993–1995), výuka starozákonních věd na KTF UK (1992–1997).

Na pana Dr. Hermacha jako svého učitele na litoměřické fakultě vzpomínám často, rád a vděčně. Setkal jsem se s ním v několika jeho životních rolích. Poprvé v 50. letech, když o něm nadšeně vyprávěla má sestřenice, kterou u Sv. Gotharda v Bubenči připravoval na manželství a oddával. Svatby jsem se zúčastnil – byl to zážitek. Potom jsem o něm slyšel jako o význačném kazateli a vůbec pozoruhodném knězi vícekrát. Tím větší bylo mé překvapení, když jsem ho uviděl počátkem 60. let jako dělníka u vrtačky v podniku SVA v Karlíně, kde jsem v té době pracoval na soustruhu. A po necelém desetiletí jsem se s ním setkal jako bohoslovec v Litoměřicích. Občas jsem slyšel jeho skvělé promluvy a hlavně jsem byl posluchačem jeho výuky. Učil nás nauku o duchovním doprovázení, která byla u něho syntézou vzdělanosti a velké zkušenosti, a připravoval nás pro službu ve zpovědnici. Sepsal k tomu kratičká, ale hutná skripta. Také s námi dva roky s frekvencí jedné hodiny týdně probíral exegezi listu Efezanům. Z toho žiji dodnes. I k tomu napsal skripta, poměrně obsáhlejší, která ovšem mohla být cyklostylována pouze pro potřeby nás, studentů. Jeho výklady Písma byly skvělé, takže jsem se přihlásil na jím vedený vyšší kurz řečtiny – ne proto, že bych tak skvěle řečtinu ovládal, ale proto, že nás tam opět uváděl do Písma. Účast na jeho přednáškách byla náročná. Vyžadoval naprostou pozornost. S mírnou nadsázkou jsme říkali, že si člověk nesměl dovolit ani na něco jiného myslet, natož se něčím jiným zabývat. Pan Dr. Hermach byl z těch, kdo mne přivedli k celoživotní lásce k Písmu a dal mi řadu klíčů k porozumění, takže jsem se stal a zůstal jakýmsi „biblistou amatérem“. Když jsem ho potom občas navštěvoval v jeho smíchovském malém bytě coby invalidního důchodce, bylo mi líto jeho nedobrého zdravotního stavu, ale byl jsem vždy obohacován jeho vyprávěním o tom, co četl a co překládá. Šlo i o tak zvláštní záležitosti jako převod pasáže evangelií z řečtiny „zpětně“ do hebrejštiny: nadšeně mluvil o tom, jak se mu tím některé texty nově otevřely. Velmi jsem si ho vážil a jsem mu stále upřímně vděčný. Takže není divu, že když jsem ho navštívil pár týdnů před smrtí v nemocnici ve Slaném, nebyl jsem pro slzy příliš chopen mu něco hezkého říci. Tak alespoň toto píši.

Následující úryvek z dopisu, který napsal r. 1998 přátelům, charakterizuje jak jeho jemnost, tak zvláštní osamělost člověka, který byl tak mnohým k dispozici:

„Kdyby měla být slavná instalace za kanovníka ve Všech svatých dovršením celé mé kariéry, bylo by to katastrofální. Jenomže – já jsem viděl skutečně „nebesa otevřená“. Ta instalace byla podivuhodná: veřejná i skrytá ušla pozornosti širší veřejnosti. Byla tam hrstka mých přátel z údobí téměř 50ti let mého kněžského života. Ale nad tím sychravým kouskem české země bylo „otevřené nebe“. Byl jsem zmrzlý a současně blažený. Země + nebe! Rád bych ještě poznamenal, že poustevník, monachos, není Jidáš, kdosi, kdo zradil tuto zemi. Jidášova smrt je příznačná. Je to oběšenec. Ztratil kontakt se zemí. Jeho nohy se houpaly – lhotejno zda 2 cm nebo 2 m nad zemí. Zemi opustil a nebe nedosáhl. Monachos naopak stojí pevně na zemi a hlavou je v nebi, spojuje nebe se zemí. Rád přenechávám všem Petřům a Kaifášům a Pavlům i Pilátům jejich názory na spásu této země. Nechci z nich udělat poustevníky. Mají své vlohy, svou intuici a kéž by byli vždy dost citliví k volání Božího hlasu! Současně si však svou „klausuru“ od nich vzít nedám. I mne Bůh volá k určitému způsobu života a já se snažím ho slyšet.“

The Number of the Beast, obálka alba hudební skupiny Iron Maiden, 1982

(Wikipedia Commons)

Církevní fakulty na veřejnoprávních univerzitách

IGNÁC ANTONÍN HRDINA

Následující řádky jsou věnovány obtížím, jež jsou spojeny se skutečností, že Katolická teologická fakulta je nejenom součástí Univerzity Karlovy jakožto veřejné vysoké školy, ale také církevní právní osobou, jež je zřizována Apoštolským stolicem a jež působí přímo z jeho pověření, pročez také uděluje akademické hodnosti s jeho autoritou (auctoritate Sanctae Sedis). V tomto ohledu se neliší od teologických fakult tzv. papežských univerzit, jež mají stejný kanonický ráz i stejné poslání. Dvojdílná povaha naší fakulty situace má hluboké historické kořeny, sahající až k ustavení pražského obecného učení; k tomu se vrátíme někdy příště. (VN)

Zákon o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb. umožňuje v § 6 odst. 3 písm. a) registrovaným církvím vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních, tedy církevních školách nebo na teologických fakultách veřejnoprávních univerzit (na „vysokých školách bohosloveckých a bohosloveckých fakultách“) – přirozeně za podmínek stanovených vysokoškolským zákonem. Předpokládá se tedy především existence samostatných církevních vysokoškolských zařízení. Také hlavní zákoník západní katolické církve Kodex kanonického práva ve své právní úpravě církevního vysokého školství (v kánonech 815–820) mlčky předpokládá, že tzv. církevní fakulty budou na světských vzdělávacích institucích nezávislé, že tedy budou existovat buď samostatně, nebo jako součást církevních univerzit.

U nás však – nejenom z důvodů finanční a administrativní povahy – církev takovéto samostatné církevní fakulty neprovozuje a její teologické fakulty jsou součástí veřejnoprávních univerzit. To ostatně odpovídá mnohaleté tradici sahající až k založení Univerzity Karlovy.

Činnost teologických fakult má ovšem charakteristické rysy, s nimiž se na jiných fakultách světských univerzit nesetkáváme. Poněkud vulgárně a zjednodušeně řečeno: zatímco na ostatních školách se přednáší, co mají posluchači *vědět*, na teologických fakultách (zvláště v oblasti tzv. systematické teologie) se také učí, co mají posluchači *věřit*. To má samozřejmě své specifické konsekvence, které mohou být zdrojem různých kolizních situací.

Tak tomu přirozeně nebylo v konfesních státech (ať katolických či protestantských), v nichž teologické fakulty mívaly v rámci univerzity dokonce jisté privilegované postavení, oprávnění dozoru nad ostatními fakultami apod. Naproti tomu v konfesně neutrálních státech, k nimž patří i Česká republika, může tato skutečnost mít za následek, že na teologické fakulty se nahlíží jako na

jakési „nechtěné dítě“ (od věření je přece kostel, a nikoli škola!), jež se navíc poněkud nemístně odvolává na svá specifika, která ovšem obecný vysokoškolský zákon i při nejlepší vůli může v plné míře sotva zohlednit. V případě katolické církve k tomu navíc přistupuje také skutečnost, že církev má svůj vlastní „vysokoškolský zákon“, jímž je v současné době apoštolská konstituce papeže Jana Pavla II. *Sapientia christiana* o církevních univerzitách a fakultách z roku 1979, jakož i prováděcí předpis církevního „ministerstva školství“ z téhož roku (*Narřízení Posvátné Kongregace pro katolickou výchovu ke správnému provádění této konstituce*).

Jinak řečeno, stojí zde proti sobě dvojí právní úprava: na jedné straně světská a na druhé straně církevní (kanonická), a teologická fakulta se musí do obojí této právní regulace „vejít“. Pokud by tak neučinila (a ono to ve skutečnosti ani není vždycky a ve všech ohledech možné), v krajním případě by mohlo dojít až k jejímu zániku (pro hrubé porušování norem vysokoškolského zákona), nebo k odnětí kanonických účinků akademických titulů jejích absolventů (pro porušování norem apoštolské konstituce *Sapientia christiana*).

Tato katastrofická vize jistě není na pořadu dne. Nelze však nevidět (a to zvláště v současné době, kdy probíhají práce na novém statutu KTF UK), že takové kolizní oblasti skutečně existují a jejich řešení je značně obtížné. Jen namátkou a příkladmo budiž nastíněno, o které oblasti se jedná:

- Ve struktuře studia proti sobě stojí tripartice podle vysokoškolského zákona (studium bakalářské, magisterské a doktorské) a odlišná tripartice podle kanonického právní úpravy (studium bakalářské, licenciátní a doktorské).
- S tím souvisí diskrepance u akademických, resp. vědeckých titulů: u bakalaureátu panuje shoda. Licenciát však lze podle nynějšího zákona o vysokých školách získat v rámci magisterského studia pouhým vykonáním rigorózní zkoušky a obhajobou rigorózní (licenciátní) práce, zatímco podle kanonických předpisů se vyžaduje absolvování celého dalšího několikaseměstrálního studijního běhu. Doktorát teologie („Th.D.“) u nás dnes nelze získat – po absolvování doktorského studia se absolventům přiznává společný titul „Ph.D.“. Titul „ThDr.“ (před jménem) se katolických teologických fakult z povahy věci zřejmě nebude týkat, protože – jakožto česká specialita – v současné době není doktorátem kanonickým, nýbrž „ornamentálním“ (podobně jako „JUDr.“, „PhDr.“ atd.). Přitom zde je na místě připomenout ustanovení čl. 2 zmiňované apoštolské konstituce, že totiž kanonicky zřízená teologická fakulta uděluje akademické hodnosti z pověření Svatého stolce (*auctoritate Sanctae Sedis*).
- Na pedagogy teologické fakulty jsou kladeny nároky, které světské právo nezná, a které tedy jdou nad rámec vysokoškolského zákona: např. kanonická mise či *venia docendi* od kompetentní církevní autority pro vyučující, *nihil obstat* od Kongregace pro katolickou výchovu pro profesory a pro nastupujícího děkana

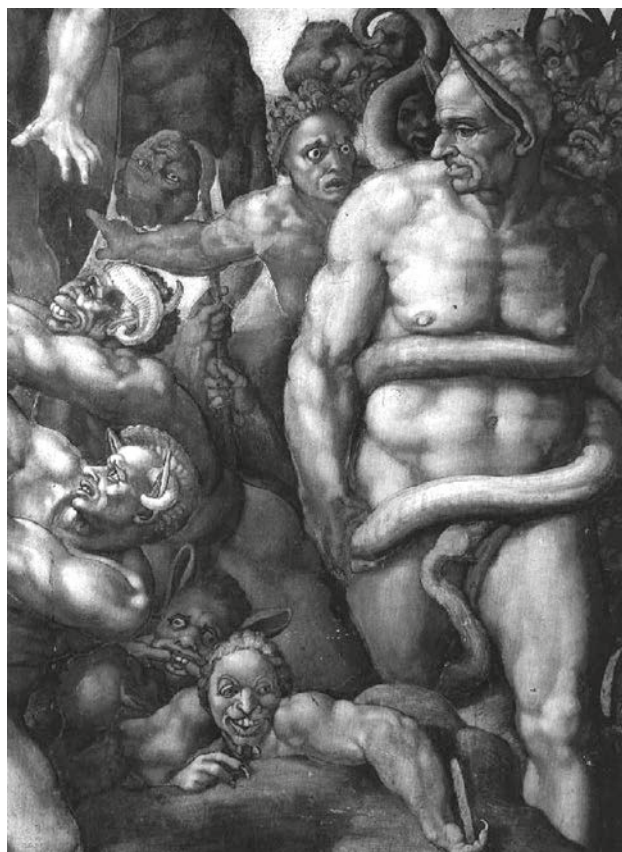
fakulty nebo *testimonium* od duchovního správce u uchazečů o studium apod.

- Vysokoškolský zákon vůbec nezná funkci tzv. „velkého kancléře“. Naproti tomu z kanonického hlediska jde pro církevní fakultu o velevýznamnou funkci, která (mimo jiné) zprostředkovává styk této fakulty se Svatým stolicem – zejména s Kongregací pro katolickou výchovu – a Svatý stolec na takové fakultě zastupuje. Čl. 13 § 1 apoštolské konstituce *Sapientia christiana* dokonce stanoví, že právě od velkého kancléře církevní univerzita nebo fakulta „právně závisí“ (*iure pendet*), leda by Apoštolský stolec určil něco jiného.

Jistě by se našly i další oblasti možných střetů vysokoškolských předpisů státních a kanonických. Předcházející zákon o vysokých školách (č. 172/1990 Sb.) se ve svém § 32 alespoň snažil rozpory mezi normativou světskou a církevní zmírnit ustanovením, podle kterého se některé taxativně vymezené normy tohoto zákona vztahovaly na teologické fakulty (právě pro jejich specifika) jen „přiměřeně“. Avšak ani toto ustanovení všechny diskrepance mezi právní úpravou světskou a kanonickou neodstranilo a ani odstranit nemohlo. Současný vysokoškolský zákon č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů, navíc takovou „tvrdost odstraňující“ normu neobsahuje, takže i pro teologické fakulty platí všechna jeho ustanovení „natvrdo“. S politováním je třeba konstatovat, že v procesu jeho schvalování nebyly v příslušném parlamentním výboru Poslanecké sněmovny (Výbor pro vzdělání, vědu, kulturu, mládež a tělovýchovu) slyšeni představitelé církve (např. členové Sekce pro církevní školství při České biskupské konferenci). Jednalo se podle principu „my nemáme zapotřebí se s někým radit“.

Kanonické zákonodárství, pravda, realisticky počítá s tím, že zdaleka ne každá teologická fakulta bude právně samostatná, a podléhající tedy výlučně církevní jurisdikci. *Sapientia christiana* pro tento případ v čl. 20 § 2 (méně realisticky) stanoví, že kanonické náležitosti církevních fakult je třeba zachovat i tehdy, jsou-li tyto fakulty začleněny do necírkevních univerzit. To je ovšem „knížecí rada“, která se snadno vysloví, ale v praxi se obtížně realizuje, takže i přes dobrou vůli jak akademických orgánů veřejnoprávní univerzity, tak i její teologické fakulty může docházet (a ve skutečnosti, jak bylo výše uvedeno, občas i dochází) ke kolizním situacím, kterou tyto orgány nejsou schopny samy vyřešit. A tyto situace – s ohledem na nezbytný státní monopol zákonodárství (přirozené v ne-církevní sféře) – nemohou skončit jinak než tlakem na to, aby se církevní fakulty podřídily státní normativní úpravě, přičemž Kongregaci pro katolickou výchovu nezbude nic jiného než vzít to na vědomí.

Z toho, co bylo řečeno, vyplývá celkem jednoduchý závěr, že optimálním a vlastně jediným „čistým“ řešením by byla mezinárodní smlouva mezi Českou republikou a Svatým stolicem, v níž by tato specifika teologických fakult ve svazku veřejnoprávních univerzit

Michelangelo Buonarroti, Dáblové, 1536–1541, Sixtinská kapele, Řím; (Wikipedia Commons)

už mohla být zohledněna a představovala by speciální normu (*lex specialis*), která by měla aplikační přednost před obecným vysokoškolským zákonem (*lex generalis*), nehledě k vyššímu stupni její právní síly oproti běžnému zákonu. Předpokládá to i apoštolská konstituce *Sapientia christiana*, když v čl. 8 říká: „Církevní fakulty v necírkevních univerzitách (...), které udělují akademické hodnosti jak kanonické, tak státní, musí zachovávat předpisy této konstituce, přičemž respektují dohody, které Svatý stolec uzavřel s různými státy nebo samotnými univerzitami.“

Takovou mezinárodní smlouvu se však ani po osmadvaceti letech od „Listopadu“ církvi nepodařilo sjednat a Česká republika tak patří k onomu minimu jinak civilizovaných států, které své vztahy ke katolické církvi nemají upraveny smluvně, nýbrž ryze imperativně: vlastními zákony. Ale to už představuje jinou kapitolu, která by se zdaleka netýkala jen církevního vysokého školství.

Díky témuž principu státního dirigismu („my nemáme zapotřebí s někým se dohadovat!“), který v naší legislativní politice stále ještě přetrvává, vysokoškolský zákon bohužel neobsahuje ani potřebné dispozitivní normy, které by v jistých případech, jako jsou právě tyto, favorizovaly dohodu a umožnily příslušné univerzitě upravit smlouvou (např. právě se Svatým stolicem) vzájemné vztahy odchylně od obecné právní úpravy.

2. 1. 2017 skončily vánoční prázdniny.

2. 1. – 19. 2. proběhlo pravidelné studentské hodnocení výuky.

4. 1. pronesl Romuald Kaczmarek přednášku „Život, kultura a ikonografie svaté Hedviky Slezské“ v rámci projektu Velké ženy ve Visegradském regionu: kultura a umění s nimi spojené.

16. 1. – 19. 2. všechny studenty i učitele prověřilo zkušební období.

16.–27. 1. proběhly státní závěrečné zkoušky.

18. 1. fakulta uvítala případné uchazeče o studium v rámci dne otevřených dveří. Jeho součástí byla i přednáška Mlady Mikulicové na téma „Putování po blízkovýchodních místech spojených s tradicemi o Panně Marii“.

25. 1. se konalo zasedání akademického senátu.

25.–26. 1. se fakulta zúčastnila veletrhu vzdělání *Gaudeamus* v Praze.

31. 1. uspořádalo Centrum teologie, filosofie a mediální teorie interdisciplinární seminář, během něhož hovořil Michal Cáb na téma „Postdigitální kultura“.

1.–19. 2. si studenti zapisovali předměty letního semestru do SISu.

2. 2. se fakulta v Karolinu zúčastnila Veletrhu pražských veřejných vysokých škol.

4. 2. spatřilo světlo světa nové číslo *AUC Theologica*, tentokrát na téma „Lévinas a teologie“.

William Blake, Satan ve své původní slávě, kolem 1805
(<http://thesatanicscholar.com/page/5/>)

21. 2. se konalo zasedání vědecké rady. V jejím průběhu převzal prof. PhDr. Stanislav Sousedík, CSc., Dr. h.c. dekret, jímž ho rektor Univerzity Karlovy jmenoval k 1. 1. emeritním profesorem Katolické teologické fakulty. – Týž den byla představena kniha studentů Tomáše Konečného a Marka Szelese „Kuriozitami církevních dějin“. Pořádal studentský Spolek Copertino, z.s. a Kout historických kuriozit.

22. 2. se konalo zasedání akademického senátu. – Týž den proběhla informační schůzka o programu Erasmus+ pro všechny zájemce o studium v zahraničí.

27. 2. – 2. 3. proběhl kurz celoživotního vzdělávání na téma *masmediální komunikace*.

28. 2. byl nejzazší termín pro podání přihlášek do bakalářského, navazujícího magisterského a magisterského studia (1. kolo). – Týž den uspořádalo Centrum teologie, filosofie a mediální teorie interdisciplinární seminář, během něhož hovořil Filip H. Härtel na téma „Richard Kearney: Bůh, který může být“.

1. 3. byl slaven *Popelec studentů a pedagogů KTF*: fakultní kaplan celebroid v kapli kostela sv. Vojtěcha mši svatou s udílením popelce. – Týž den proběhlo fakultní kolo soutěže *Paragone*.

7. 3. – 12. 4. pořádal studentský Spolek Copertino, z.s. v prostorách fakulty vernisáž studentské výstavy „*Pavla Glombová: Retrospektiva*“.

8. 3. převzal Eduard Fiedler, absolvent bakalářského studijního oboru teologické nauky, z rukou rektora Univerzity Karlovy *Cenu Josefa Dobrovského*.

23. 3. se uskutečnila *mezinárodní konference studentů doktorských studií* dějin umění i teologie na téma „*Obsah – forma*“.

28. 3. pořádalo Centrum teologie, filosofie a mediální teorie interdisciplinární seminář, během něhož hovořil Karel Hlaváček na téma „*Theodor W. Adorno: Filosofie nebo teologie*“ – Týž den pořádal studentský spolek Copertino, z.s. filmový večer s promítáním záznamu divadelní inscenace „*Smrt Pavla I.*“.

29. 3. se konalo *zasedání akademického senátu*.

30. 3. – 2. 4. nabídl fakultní kaplan studentům *postní ztížení* v trapistickém klášteře v Novém Dvoře.

10. – 18. 4. byly *velikonoční prázdniny*.

19. 4. proběhl v kostele sv. Bartoloměje (Praha) *velikonoční koncert* fakultního sboru Acant pod vedením Terezie Minářové Výborné. – Týž den se péčí studentského spolku Copertino, z.s. konala v prostorách fakulty vernisáž studentské výstavy „*Dominik Vavřínek Prokop Šípr: Ecclesiae et via ferrata*“ – Týž den pořádalo Centrum teologie a umění kolokvium k prezentaci gotického fragmentu *Krista v Getsemanech*, původně z dominikánského kláštera sv. Klimenta, který byl objeven v kostele Nejsvětějšího Salvátora.

22. 4. se v Karolinu konal *Den celoživotního vzdělávání & Festival absolventů UK*, jehož se zúčastnila i KTF UK.

25. 4. pronesl Imre Takács přednášku „*Pilisszentkereszt jako místo posledního odpočinku uherské královny Gertrudy Meranské*“ v rámci projektu Velké ženy ve Visegradském regionu: kult a umění s nimi spojené. – Týž den uspořádalo Centrum teologie, filosofie a mediální teorie interdisciplinární seminář, během něhož hovořil Jan Lamsers na téma „*Smrt a utrpení perspektivou hry: dialog Hugo Rabnera a Jürgena Moltmanna s otevřeným koncem*“ – Týž den měla

fakulta své zastoupení na běhu *Cross Campus*. – Týž den pořádal studentský spolek Copertino, z.s. filmový večer s promítáním filmu „*Lekce Faust*“.

26. 4. se konalo *zasedání akademického senátu*.

30. 4. byl nejzazší termín podání *příhlášek do doktorského studia*. – Týž den proběhl v Dejvické Klubovně již podruhé KTFest, festival studentů fakulty (studentské kapely, autorská čtení studentů fakulty a doprovodný program).

9. 5. uspořádalo Centrum teologie, filosofie a mediální teorie mezinárodní seminář „*Between Eternity and Historicity*“.

17. 5. byl *rektorský den*, během něhož odpadla výuka a studentům byla nabídnuta možnost využít *Rektorský sportovní den UK*.

23. 5. péčí studentského spolku Copertino, z.s. se konala v prostorách fakulty vernisáž studentské výstavy „*Veronika Hanušová: Symbióza*“.

29. 5. – 14. 6. se konalo *přijímací řízení ke studiu* od akademického roku 2017/2018 (1. kolo).

30. 5. uspořádalo Centrum teologie, filosofie a mediální teorie interdisciplinární seminář, během něhož hovořil Pavel Roubík na téma „*Myšlení Boha v krizi*“ – Týž den proběhl v Dejvické Klubovně již podruhé KTFest, festival studentů fakulty (studentské kapely, autorská čtení studentů fakulty a doprovodný program). – Týž den pronesla Bibiana Pomfyová přednášku „*Kláštery klarisek v Bratislavě a Trnavě v kontextu architektury žebavých řeholí a ženských klášterů*“ v rámci projektu Velké ženy ve Visegradském regionu: kult a umění s nimi spojené.

31. 5. se konalo *zasedání akademického senátu*.

1. 6. proběhlo *slavnostní zakončení akademického roku*: mše svatá Te Deum u Panny Marie Sněžné (Praha). Studenti sehráli lidovou hru o sv. Janu Nepomuckém. Další dvě představení

se konají ve Svatém Janu u Sedlčan (3. 6.) a v Letařovicích u Českého Dubu (17. 6.).

5.–30. 6. a 1.–15. 9. *zkušební období*

7. 6. proběhlo *mimořádné zasedání akademického senátu*, které zvolilo kandidátem na funkci děkana prof. PhLic. Vojtěcha Novotného, Th.D.

13. 6. – 4. 7. Topičův salon, výstav *Crashtest 7: Rekonstrukce AVU 93/94*, studentský projekt pod vedením dr. Milana Pecha.

21. 6. *zasedání akademického senátu*

15.–30. 6. termín konání *státních závěrečných zkoušek*

1. 7. – 31. 8. *letní prázdniny*.

20. 7. končí možnost podávat *příhlášky k pregraduálnímu studiu* (2. kolo)

Peter Paul Rubens (dílna), Archanděl Michael, 1622, Thyssen-Bornemisza Museum, Madrid
(Wikipedia Commons)

Publikace

- BROŽ, Prokop a kol. *Církev a II. vatikánský koncil: perspektivy současné ekleziologie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. 296 s.
Publikace chce z různých perspektiv ukázat, jak církev o sobě přemýšlí 50 let po koncilu. Autoři pocházejí ze čtyř zemí, šest z nich pracuje na KTF UK.
- NOVÁ, Magdalena – OPATRná, Marie (ed.). *Vidět – slyšet – číst – rozumět*. Praha: KTF UK, 2015. 315 s.
Sborník příspěvků z mezinárodní konference studentů doktorských programů přináší texty mladých badatelů z umělecko-historických, teologických, kulturně-historických, literárních i hudebních oborů.
- ČECHURA, Jaroslav. *Neklidný život obyčejné ženy: Johana Peřková (1703–1745)*. Praha: NLN, 2015. 225 s.
Život prosté ženy původem z jihočeského Suchdolu nad Lužnicí naplňovala práce, žebrota, dlouhá série drobných i větších krádeží a milostných dobrodružství s řadou mužů. Byla odsouzena k trestu smrti a omilostněna Marií Terezií. Podobný příběh prostého člověka nebyl v české historiografii doposud prezentován.
- ČECHURA, Jaroslav. *Sex v době temna: sexuální život na českém jihu v prvním století Schwarzenberků (1660–1770)*. Praha: Rybka Publishers, 2015. 654 s.
Historik se zabývá tématem milostného a sexuálního života našich předků v barokní době, přičemž se opírá o bohatou dokumentaci jihočeských archivů. Kniha skýtá plastický obraz každodennosti tehdejšího venkovského života.
- ČERVENKOVÁ, Denisa – PETR, Michal. *Mezi duší a Duchem: enneagram a křesťanská spiritualita*. Praha: S. Juhaňák – Triton, 2015. 207 s.
Enneagram je osobnostní typologie, popisující devět odlišných vzorců prožívání, myšlení a jednání, již lze použít jako efektivní nástroj psychologie i jako mapu překážek na cestě modlitby. Autoři se pokusili skloubit sebepoznání a současnou křesťanskou spiritualitu.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Eucharistie jako pramen a vrchol života církve*. Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, 2015. 142 s.
KOLEKTIV AUTORŮ. *Biřmování jako posila a pečť*. Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, 2015, 125 s.
Skupina odborníků různých teologických disciplín předkládá řadu sond pojednávajících různé aspekty svátosti eucharistie a biřmování.
- RYŠKOVÁ, Mireia. *Druhý list Tesaloničtým*. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2015. 111 s.
Další svazek Českého ekumenického komentáře k Novému zákonu. Autorka tento významný list (díky tématu Dne Páně a Kristova návratu se stal jedním z nevlivnějších novozákonních textů) komentuje a rozebírá otázku Pavlova autorství.
- SLÁDEK, Karel (ed.). *Krása spasí svět*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. 208 s.
Kolektiv autorů se ptá, jak rozumět výroku z Dostojevského románu Idiot: „Krása spasí svět“. Kniha vznikla na základě kolokvia na KTF UK v Praze. Autory jsou kromě pracovníků KTF UK též odborníci z dalších domácích i zahraničních institucí.
- SLÁDEK, Karel. *Včela chrudimská: sonda do dějin českého včelařství od doby Aloise Thumy (1838–1914) až k současnosti*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. 123 s.
Centrem publikace je doba revolučních změn v chovu včel v 19. století nahlížená díly významného včelaře té doby Aloise Thumy. Šířeji pojatá sonda do dějin českého včelařství ukazuje přínosnost poznání historických faktů pro včelaře současnosti.
- SVOBODA, David. *Aquinas on one and many*. Neunkirchen-Seelscheid: Editio scholasticae, 2015. 156 s.
Kniha zkoumá téma jednoty a množství v díle Tomáše Akvinského a spojuje ho s dalšími klíčovými metafyzickými problémy.
- ŠMIED, Miroslav – ZÁRUBA, František. *Obrazy uctívané, obdivované a interpretované: sborník k 60. narozeninám profesora Jana Royta*. Praha: KTF UK, ÚDKU v NLN, 2015, 500 s.
Svazek vznikl u příležitosti životního jubilea prof. Jana Royta jako poděkování za jeho dosavadní pedagogickou a vědeckou činnost. Příspěvky jsou zaměřeny na celé spektrum uměleckých oborů. Autory statí jsou pracovníci, doktorandi a studenti středověkého semináře ÚDKU KTF UK.
- VOPŘADA, David. *Svatý Ambrož a tajemství Krista*. Praha: Krystal OP, 2015. 223s.
Ambrož, první ze západních učitelů církve, nachází „tajemství Krista“ (tj. veškeré Boží konání pro dobro a spásu člověka) nejen v mnoha biblických událostech, ale také v životě církve a jednotlivého křesťana. Součástí svazku je stručný Ambrožův životopis a překlad souboru jeho textů.
- VOPŘADA, David. *Svatý Augustin. Vánoční promluvy*. Praha: Krystal OP, 2015. 299s.
Jak křesťané v prvních staletích slavili Vánoce? Kde se tento svátek vzal a jaké bylo jeho poselství? Jak vypadalo kázání ve starověku? To vše osvětlují promluvy svatého Augustina z 5. století, jejichž překlad vychází v češtině vůbec poprvé.
- ZIMMERMANNOVÁ, Marie. *ThDr. Josef Hronek jako katechetik a pedagog*. Praha: Karolinum, 2015. 263 s.
Kniha je věnována Josefu Hronkovi (1890–1954), profesorovi katechetiky a pedagogiky na bohoslovecké fakultě v Praze. Jádrem monografie je analýza Hronkova díla a jeho zhodnocení vzhledem ke stavu soudobé teologie. Autorka ukazuje Hronka jako výraznou vědeckou osobnost, jejíž dílo bylo dosud neprávem opomíjeno.

JoB

Obhájené disertační a rigorózní práce

DISERTAČNÍ PRÁCE

HAVEL, Matěj Ondřej. *ThDr. František Reyl – kněz, politik, vědec* (obor církevní a obecné dějiny, obhajoba 9. 9. 2016)
Kritická biografie Františka Reyla, královéhradeckého kněze přelomu 19. a 20. století, učitele a rektora kněžského semináře, kanovníka, člena parlamentu Československé republiky, autora prací věnovaných zejména křesťanské sociologii.

HOLZAPFELOVÁ, Vladislava. *Funerální umění na vybraných pražských hřbitovech 1850-1950* (obor dějiny křesťanského umění, obhajoba 23. 2. 2016)
Studie sleduje vývoj funerálního umění na území Prahy, počínaje historizujícími směry až po socialistický realismus. Popisuje typy náhrobků, umělecké trendy a tvorbu sochařů, architektů i kameníků. Postihuje změny ve vnímání smrti společností.

CHLÁDEK, Oldřich. *Kláštery v ohrožení: spory o rušení českých a moravských klášterů v předbělohorském období* (obor církevní a obecné dějiny, obhajoba 9. 9. 2016)
Práce je věnována analýze konfliktů o kláštery starých řádů, oslabených dobou reformace, a to v rovině právní, „velkých“ dějin, umělecko-historické, jazykové, hospodářské a regionální, resp. mikrohistorické. Usiluje o to, aby komparací odhalila specifika a obecné rysy těchto kauz, jež probíhaly v 16. a 17. století.

KAFKA, Jan. *Církevní politika KSČ a státu v severovýchodních Čechách v letech 1948 – 1960* (obor církevní a obecné dějiny, obhajoba 25. 2. 2016)
Výzkum státní církevní politiky v severovýchodních Čechách. Autor se zabývá odlišnostmi v politice jednotlivých subregionů a rozdíly v přístupu režimu k jednotlivým církvím a také vztahem těchto církví k režimu. Doku-

mentuje závažné případy perzekuce duchovních, řeholníků, laiků. Snaží se zodpovědět otázku, do jaké míry církevní politika splnila svůj účel a zda byla reakce církvi adekvátní situaci.

MINÁŘ, Ivan. *Lidová architektura 19. století na Vysočině* (obor dějiny křesťanského umění, obhajoba 23. 2. 2016)
Bádání o zděné venkovské zástavbě v prostoru kraje Vysočina, jehož středem prochází historická hranice Čech a Moravy: rozbor jednotlivých částí těchto staveb a určení jejich vývojové posloupnosti v průběhu 19. století, poznání tvůrců staveb pomocí rozboru archivní plánové dokumentace, vyhodnocení materiálu z výzkumu štukové výzdoby.

NOHEL, Petr. *Výuka církevního práva na teologických a právnických fakultách v Českých zemích v letech 1918 – 1989* (obor katolická teologie, obhajoba 7. 9. 2016)
Disertace se zabývá historií výuky církevně-právních předmětů na teologických a právnických fakultách v Českých zemích v letech 1918 – 1989. Zkoumá strukturu předmětové skladby a její změny v závislosti na legislativním a dobovém kontextu v jednotlivých časových periodách. Mapuje působení jednotlivých vyučujících.

REGNER, Jan. *Dynamická kognitivní struktura jako základ metody v teologii* (obor katolická teologie, obhajoba 20. 6. 2016)
Záměrem studie je analyzovat epistemologii Bernarda Lonergana v kontextu „zobecněné empirické metody“ a prozkoumat relevanci této metody pro současnou teologii. Práce se také zaměřila na otázku, nakolik může teologická epistemologie stát na čistě rozumovém poznání a nakolik vyžaduje, aby byla kryta autentickým duchovním životem existenciálního subjektu.

SKLENÁŘ, Michal. *Vývoj a proměny české katolické liturgiky v české liturgické literatuře (1752) 1780 – 1962 a (1616) 1841 – 1962* (obor katolická teologie, obhajoba 7. 9. 2016)
Práce předkládá obraz utváření, vývoje a podob české katolické liturgiky prizmatem původních, česky psaných prací českých autorů, vzniklých na území

českých zemí před II. vatikánským koncilem. Sleduje vývojové tendence této teologické disciplíny, a to ve dvou samostatných liniích, klerické a laické. Pozornost je věnována i vzdělávacím institucím a pozici liturgiky v rámci studijního kurikula.

ŠMILAUEROVÁ, Adéla. *Bosí Augustiniáni v Čechách jako zadavatelé uměleckých děl od roku 1623 do reformy Josefa II.* (obor dějiny křesťanského umění, obhajoba 22. 9. 2016)
Disertace se zabývá bosými augustiniány v Čechách v roli objednavatelů uměleckých děl. Pojednává o historii řádu a konventů s ohledem na dobový kontext, stavební historii jednotlivých klášterních areálů, jejich architekturu a dochované plány. Představuje nejčinnější umělce i umělecky činné řeholníky. Věnuje se obrazovým cyklům, jež poskytl prostor pro reprezentaci řádu.

ZELENKOVÁ, Pavla. *Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku* (obor dějiny křesťanského umění, obhajoba 22. 9. 2016)
Práce je zaměřena na stavební a architektonický vývoj premonstrátského kláštera a kostela sv. Jiljí v Milevsku od vzniku předklášterního osídlení v 8. století do husitských válek. Architekturu archeologicky doložených i stojících staveb dává do kontextu se stavebním vývojem u nás i ve střední Evropě a hodnotí vliv milevského stavitelství na sakrální architekturu v prostoru jižních Čech. Studii uzavírá katalog architektonických prvků z archeologických výzkumů v areálu kláštera.

RIGORÓZNÍ PRÁCE

MATĚJEC, Tomáš. *Biblické výklady Jeronýma Hirnhaima ve spise Theologia Universalis* (obor katolická teologie, obhajoba 15. 9. 2016)
Autor studuje výklad o vztahu Písma svatého a tradice, o blické inspiraci, výkladu biblického textu a četbě Písma laiky, který uložil Jeroným Hirnhaim († 1679), opat premonstrátského kláštera na Strahově, do učebního pomůcky pro řádové kleriky.

VN

Nadační fond Arnošta z Pardubic

MĚJME NA MYSLI DOBRO PRAŽSKÉ TEOLOGICKÉ FAKULTY!

V posledních letech vykazuje teologická fakulta dobrou úroveň publikovaných článků a knih od tamních vyučujících. Dostávají se do povědomí řady čtenářů, kteří se snaží více uvažovat o duchovním a kulturním kvasu v naší společnosti z různých úhlů svých oborů. Do pestrosti pohledů patří i teologická produkce, která pomáhá nasměrovat úvahy překračující každodenní starosti a spěch při plnění různých úkolů a reakci na nové výzvy. Fakulta nabízí cestu ke vzdělání, které se neomezuje na okamžitou využitelnost a úspěch. Pomáhá studentům získávat větší rozhled, nespoutaný pouhými analýzami, ale usiluje o syntetizující pohled na skutečnost, jejímiž jsme spoluvůrci. Jejím hlas je důležitý v nepřehlednosti postojů, úvah, reflexí a stanovisek. K pozemskému putování Božího lidu patří touha po teologické reflexi na úrovni doby. Fakulta nežije ve vakuu sama pro sebe, ale svou činností se snaží sloužit církvi.

Při omezených finančních možnostech máme šanci přispívat do Nadačního fondu Arnošta z Pardubic, díky němuž vychází i zpravodaj *Doxa*, informující o dění na fakultě i o nových publikacích a přinášející příležitostně aktuální úvahy. Náš příspěvek se stane znamením našeho zájmu o práci našich sester a bratří, kteří věnují své úsilí rozvoji teologie. Ne každý čte všechny výsledky jejich činnosti. Právě zpravodaj *Doxa* poskytuje základní přehled a dává možnost si vybrat pro četbu a momentální duchovní potřeby příslušnou knihu nebo článek.

Děkuji redakci zpravodaje *Doxa* za zpracování a vydávání tohoto periodika. Jsem přesvědčen, že se najde dost sester a bratří ochotných finančně přispět k dobrému, potřebnému a užitečnému účelu.

Václav Malý, *biskup*

VÝZVA K MODLITĚ ZA FAKULTU

Jedno přísloví říká: „Dejte mi peníze a lidi, a já to udělám.“ Zdá se tedy, že personální a finanční zdroje jsou vším, co umožňuje nebo znemožňuje dosáhnout cíle. Dovolil bych si nesouhlasit a přidat slova jiného přísloví: „Bez Božího požehnání, marné lidské namáhání.“ Tato slova nám připomínají, že při našem snažení to nejdůležitější je Boží požehnání a přízeň.

V tomto duchu bych Vás, milí čtenáři, rád pozval k modlitbě za Katolickou teologickou fakultu. Fakulta není jen škola, je především akademickou obcí, tedy společenstvím lidí, kteří k sobě mají vztah. Nemám na mysli jen profesní vztah žáka a učitele, případně kolegiální vztahy učitelů a studentů mezi sebou. Jde mi o všechny vztahy a vazby, které mají být upevněny a zušlechťeny Božím požehnáním, které je zdrojem svornosti, lásky a prosperity. Jde i o náš vztah k fakultě, které jsme vděční za mnoho, alespoň v mém případě tak tomu je. Prosme tedy za fakultu: učitelé, studenti, absolventi, přátelé – všichni.

P. Stanislav Příbyl CSsR, *generální sekretář ČBK*

Pokud máte chytrý telefon a účet u banky podporující QR platby, pomocí tohoto kódu se Vám v aplikaci banky předvyplní platba na náš účet ve výši 100 Kč, kterou pouze potvrdíte. Děkujeme.

SEZNAM DÁRCŮ

Bartoňová Eva
Bušková Magda
Herbst Karel
Hybler Jindřich
Kučerka David
Megela Petr
Ondrejčková Sylva
Rytířský řád křižovníků
Římskokatolická farnost
Šuda Vladimír
Vrbenský Pavel

Děkujeme!

Od prosince 2016 do dubna 2017
obdržel fond dary v celkové výši
49.000 Kč.

Číslo účtu: 604 181 00 07 / 6000
PPF Banka, Praha 6

Pro další informace, uzavření
darovací smlouvy a potvrzení
o poskytnutí daru (kvůli uplatně-
ní nároku na odečet ze základu
daně z příjmu) jsme vám k dis-
pozici na uvedených telefonech
a emailové adrese. Abychom vám
mohli vystavit potvrzení o poskyt-
nutí daru pro uplatnění nároku na
odečet ze základu daně z příjmu,
sdělte nám prosím svoji adresu.

Nadační fond Arnošta z Pardubic,
zapsán v nadačním rejstříku
u Městského soudu v Praze,
oddíl N, vložka č. 648
IČO: 279 23 070
Thákurova 3, 160 00 Praha 6
Telefon: 220 181 561
E-mail: info@fondap.cz,
Web: www.fondap.cz

Život na Katolické teologické fakultě objektivem Heleny Kodalíkové

KOMENTÁŘ K VYOBRAZENÍ NA PŘEDNÍ STRANĚ OBÁLKY

Jiří Trnka (1912–1969): Hloupý čert

Papír, pero, tuš, kvaš; 41,5 × 27,5 cm

(ilustrace z knihy Jiřího Horáka: České pohádky. Praha 1945, mezi str. 160–161)

Pohádkoví čerti mívali mnoho podob, od dábelské síly zla přes trestající element až po hlupáka. Trnkův *Hloupý čert* patří do souboru ilustrací k pohádkám významného českého etnografa prof. Jiřího Horáka, tvořených kombinací perokreseb a barevných akvarelů. Pochází z doby, kdy Trnka sice již rozběhl úspěšnou a všestrannou kariéru (začínal jako karikaturista, posléze loutkář a autor divadelních výprav), byl ale zatím na počátku své bohaté ilustrátorské a filmařské dráhy. Jeho práce charakterizuje dokonalé vystižení emocionální povahy zobrazované látky. V této pohádce se čert nechá napálit chytrým ševcem, který od něj lstí získá pytel peněz, což jeho rodině pomůže z bídy. Když Lucifer pošle svého služebníka zpět pro peníze s tím, že má ševce vyzvat k poměření sil, čert opět nepochodí a podlehne dalším úskokům ze strany ševce, s nímž si neporadí ani ostatní pekelníci. Trnkova ilustrace se pevně přidrží textu, je soustředěna výhradně na postavu čerta v potměšilé krajině, jak doslova „vyletěl z pekla, jako by ho vystřelil“, a trefně vyjadřuje čertovu svízelnou citaci poté, co jej Lucifer poslal zpět na zem. Je polonahý a ještě ozářený světlem pekelných plamenů, s výrazem bolesti ve tváři. Čert se zde z obávané bytosti stává postavou komickou, jejíž hloupost pro jednu posloužila dobré věci.

Magdaléna Nespěšná Hamsíková

Dne 18. 3. 2017 zemřel absolvent a velký kancléř naší fakulty Miloslav kard. Vlček
(foto Helena Kodáliková)